

Ihmisoikeuksista
huolehtimassa
– Fazerin huolellisuusprosessin
arviointi

8/24

Raportti on tuotettu Suomen Ammattiliittojen Solidaarisuuskeskuksen SASK ry:n tuella.

Kuva: Shutterstock

Finnwatch on suomalaisen yritystoiminnan globaaleja vaikutuksia tutkiva kansalaisjärjestö. Finnwatchin taustalla vaikuttaa 11 kehitys-, ympäristö-, ay- ja kuluttajajärjestöä: Solidaarisuus, Eettisen kaupan puolesta, Suomen Ammattiliittojen Solidaarisuuskeskus SASK, Attac, Kirkon Ulkomaanapu, Suomalaiset kehitysjärjestöt Fingo, Dalitien solidaarisuusverkosto, Maan ystävät, Kuluttajaliitto, Kansalaisjärjestöjen ihmisoikeussäätiö KIOS ja Suomen Lähetysseura.

Julkaisuajankohta: elokuu 2024

Sisältö

1. Johdanto	4
2. Fazer on yksi Pohjoismaiden suurimmista elintarvikealan yrityksistä	5
3. Näin Fazerin huolellisuusvelvoiteprosessi arvioitiin	6
A. Ihmisoikeuksien kunnioittamisen hallinnointi	9
A1 Mitä yritys kertoo julkisesti sitoutumisestaan ihmisoikeuksiin?.....	9
A2 Miten yritys osoittaa ihmisoikeuksien olevan sille tärkeitä?	12
B. Raportoinnin painopisteen määrittely	15
B1 Ilmoita keskeiset ihmisoikeuskysymykset, jotka liittyvät yrityksen toimintaan ja liikesuhteisiin raportointikauden aikana.	17
B2 Kuvaa miten keskeisimmät ihmisoikeuskysymykset on tunnistettu, mukaan lukien sidosryhmiltä saatu tieto.	17
B3 Jos keskeisiä ihmisoikeuskysymyksiä koskevassa raportoinnissa keskitytään tiettyihin maantieteellisiin alueisiin, selitä miten valinta tehtiin.	18
B4 Tunnista mahdolliset vakavat ihmisoikeusvaikutukset, joita ilmeni tai joihin puututtiin raportointijakson aikana, mutta jotka eivät kuulu keskeisiin ihmisoikeuskysymyksiin, ja selitä miten niihin on puututtu.....	19
C. Keskeisiin ihmisoikeuskysymyksiin liittyvä käytännön työ	20
C1 Onko yrityksellä menettelytapaohjeet sen tunnistamia keskeisimpiä ihmisoikeuskysymyksiä varten? Jos kyllä, mitä ne ovat?	22
C2 Mikä on yrityksen lähestymistapa sidosryhmien osallistamiseen keskeisten ihmisoikeuskysymykseen osalta?	28
C3 Miten yritys seuraa tapahtuneita muutoksia sen itselleen keskeiseksi tunnistamissa ihmisoikeuskysymyksissä?	29
C4 Miten yritys sisällyttää keskeisiä ihmisoikeuskysymyksiä koskevat havainnot päätöksentekoprosesseihin ja toimintoihin?	32
C5 Mistä yritys tietää, ovatko sen pyrkimykset käsitellä keskeisiä ihmisoikeuskysymyksiä käytännössä tehokkaita?	33
C6 Miten yritys mahdollistaa tehokkaat korjaavat toimenpiteet (remedy), jos sen toimista tai päätöksistä keskeisten ihmisoikeuskysymysten osalta aiheutuu vahinkoa ihmisille?.....	33
4. Yhteenveto	35
5. Suositukset	37

1. Johdanto

YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevien periaatteiden (jatkossa YK-periaatteet)¹ mukaan yrityksillä on vastuu kunnioittaa ihmisoikeuksia. Tämä tarkoittaa, että yritysten tulee välttää loukkaamista ihmisoikeuksia omassa toiminnassaan ja liikesuhteissaan. YK-periaatteisiin sisältyvän niin kutsutun huolellisuusvelvoitteen avulla yrityksiä ohjataan ennakoivasti tunnistamaan niiden toiminnasta suoraan tai välillisesti aiheutuvat tai potentiaaliset haitalliset ihmisoikeusvaikutukset ja puuttumaan niihin.

EU:ssa toukokuussa 2024 hyväksytty yritys vastuudirektiivi² ja tammikuussa 2023 voimaan astunut kestävyysraportointidirektiivi³ noudattelevat YK-periaatteiden suuntaviivoja. Lisääntyvä sääntely tuo yrityksille aiempaa selkeämmät raamit ja lisää yhdenmukaisuutta yritysten vastuullisuustyössä. Sääntelyn myötä huolellisuusvelvoitteen noudattamisesta ja siitä raportoinnista on myös tulossa suurimmille yrityksille pakollista.

Finnwatch julkaisee vuoden 2024 aikana raporttisarjan, jossa tarkastellaan Suomessa toimivien toimialoillaan merkittävien yritysten huolellisuusvelvoiteprosesseja erityisesti niiden globaaliin etelään ulottuvien alihankintaketjujen osalta. Yritykset kuuluvat kokonsa puolesta sekä raportointidirektiivin että tulevan yritys vastuudirektiivin soveltamisalaan. Raporttisarjan on rahoittanut Suomen Ammattiliittojen Solidaarisuuskeskus SASK.

Tässä raporttisarjan kolmannessa osassa tarkastellaan Fazer-konsernin (myöhemmin Fazer) ihmisoikeuksia koskevaa huolellisuusvelvoiteprosessia.

1 Työ- ja elinkeinoministeriö. (2014). YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevat ohjaavat periaatteet. TEM raportteja 36/2013. S. 10. <https://tem.fi/yhteiskuntavastuun-ohjeet-ja-periaatteet>

2 Euroopan unionin neuvosto. (24.4.2025). Corporate sustainability due diligence: Council gives its final approval. Haettu 28.5.2024 osoitteesta <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/05/24/corporate-sustainability-due-diligence-council-gives-its-final-approval/>

3 Euroopan komissio. (2023). Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2022/2464. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/HTML/?uri=CELEX:32022L2464>

2. Fazer on yksi Pohjoismaiden suurimmista elintarvikealan yrityksistä

Fazer tunnetaan erityisesti makeisistaan, mutta sen toiminta on jaettu kolmeen liiketoiminta-alueeseen Fazer Leipomot, Fazer Makeiset ja Fazer Lifestyle Foods, joiden valikoimiin sisältyy makeisten lisäksi myös muita tuotekategorioita, kuten leipomotuotteet, kasvipohjaiset juomat ja elintarvikkeet sekä ruokateknologian innovaatiot. Konsernin liikevaihto vuonna 2023 oli lähes 1,2 miljardia euroa. Fazer työllistää noin 6 000 henkilöä tehtaissa, leipomoissa, myllyissä, toimistoissa, kahviloissa ja myymäläleipomoissa kahdeksassa maassa. Omaa henkilöstöä Fazerilla on Suomen lisäksi Baltian maissa, Ruotsissa, Tanskassa, Norjassa ja Puolassa, yhteensä keskimäärin 4 870. Fazerin ydinmarkkinoita ovat Suomi, Ruotsi, Viro, Latvia, Liettua, Norja ja Tanska. Fazer vie tuotteitaan yli 40 maahan.⁴

Fazerin raportointi kattaa sen suurimmat toimipaikat ja tuotantoyksiköt. Fazer ei julkaise tietoa tavarantoimittajistaan, mutta kertoo joidenkin sen käyttämien raaka-aineiden alkuperämaista. Fazer kertoo ostavansa kaakaota Norsunluurannikolta, Nigeriasta ja Ecuadorista sekä hasselpähkinöitä Turkista.⁵ Fazer kertoo myös käyttävänsä Afrikasta ja Etelä-Amerikasta tulevia kahvipapuja, mutta ei kerro tarkemmin kahvin alkuperämaista.⁶

Fazerin vastuullisuustyötä on arvioitu aiemminkin. Valtioneuvoston vuonna 2021 teettämässä SIHTI-arvioinnissa Fazer sai 21,2/100 pistettä.⁷ Arviossa huomioitiin YK-periaatteiden mukainen ihmisoikeussitoumus ja ihmisoikeushuolellisuusvelvoitteen juurruttaminen sekä näihin liittyvät käytännöt. Vuonna 2024 Fazer sijoittui kansainvälisessä Chocolate Scorecard -vertailussa keskivaiheille sijalle 17/38. Sen toimissa arvioitiin olevan parantamisen varaa kaikilla vertailun osa-alueilla kuten esimerkiksi läpinäkyvyudessa, elämiseen riittävässä palkoissa ja lapsityön ehkäisemisessä.⁸

4 Fazer. (2023). Vuosikatsaus 2023. S. 5. Haettu 5.4.2024 osoitteesta <https://www.fazergroup.com/fi/taloustietoa/raportit--esitykset/>, Fazer. (2023). Tulostiedote 2023. Haettu 25.3.2024 osoitteesta: <https://www.fazergroup.com/fi/taloustietoa/raportit--esitykset/>

5 Fazer. (2023). Vuosikatsaus 2023. S. 5. Haettu 5.4.2024 osoitteesta <https://www.fazergroup.com/fi/taloustietoa/raportit--esitykset/>

6 Fazer. (n.d.). Fazer Kahviboksi Dark. Haettu 22.4.2024 osoitteesta <https://fi.fazer.com/products/fazer-kahviboksi-dark>

7 Tran-Nguyen E., Halttula S., Vormisto J., et. al. (2020). Suomalaisyriyten ihmisoikeussuoriutumisen tila (SIHTI) -hanke. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:57. S. 36. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162648>

8 Be Slavery Free. (20.3.2024). Chocolate Scorecard. Haettu 8.4.2024 osoitteesta: <https://www.chocolatescorecard.com/>

Finnwatch⁹ ja Eettisen kaupan puolesta ry¹⁰ ovat jo vuosien ajan vaatineet Fazeria lisäämään läpinäkyvyyttä sekä erityisesti sertifioidun kaakaon ostoja. Fazeria on myös kritisoitu sen toimien riittämättömyydestä liittyen elämiseen riittäviin palkkoihin kaakaontuotannossa.¹¹

3. Näin Fazerin huolellisuusvelvoiteprosessi arvioitiin

Tässä raportissa tarkastellaan Fazerin ihmisoikeuksia koskevaa asianmukaisen huolellisuuden prosessia. Asianmukaisen huolellisuuden prosessi muodostaa yritysvastuun peruskehikon niin valtioiden hyväksymissä YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevissa ohjaavissa periaatteissa kuin valtioiden yrityksille esittämissä OECD:n monikansallisia yrityksiä koskevissa toimintaohjeissa. OECD on lisäksi kehittänyt asianmukaista huolellisuutta ja vastuullista liiketoimintaa koskevia toimialakohtaisia ohjeita yrityksille, jotka toimivat riskialoilla, kuten maataloudessa¹².

Tämän luvun rakenne vastaa Shift-asiantuntijakeskuksen kehittämää YK-periaatteiden raportointiviitekehystä (The UN Guiding Principles Reporting Framework)¹³, joka on vakiintunut huolellisuusvelvoitteen noudattamisesta raportoinnin kansainväliseksi standardiksi. Shift on voittoa tavoittelematon järjestö, joka tekee laajaa yhteistyötä YK:n ohjaavien periaatteiden edistämiseksi. Sen perustaja ja puheenjohtaja vuosina 2011–2021 oli

9 Finnwatch ry. (12.12.2017). Fazer, sertifioi, älä selitä. Haettu 8.4.2024 osoitteesta <https://finnwatch.org/fi/blogi/fazer-sertifoi-ala-selita>

10 Eettisen kaupan puolesta ry. (14.2.2022). Mikä tahansa merkki ei tee suklaasta vastuullisempaa. Haettu 8.4.2024 osoitteesta <https://eetti.fi/mika-tahansa-merkki-ei-tee-suklaasta-vastuullisempaa/>

11 Eettisen kaupan puolesta ry. (5.4.2023). Eetti selvitti: Fazerin väite 100 % vastuullisesti tuotetusta kaakaosta ei kestä päivänvaloa. Haettu 8.4.2024 osoitteesta <https://eetti.fi/sisallot/eetti-selvitti-fazerin-vaite-100-vastuullisesti-tuotetusta-kaakaosta-ei-kesta-paivanvaloa/>

12 OECD. (2018). OECD Due Diligence Guidance for Responsible Supply Chains in the Garment and Footwear Sector. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264290587-en>

13 Shift. (2015). UN Guiding Principles Reporting Framework. <https://shiftproject.org/resource/un-guiding-principles-reporting-framework/>

YK-periaatteet kehittänyt professori John Ruggie.¹⁴ Shiftin raportointiviitekehystä käyttävät monet suuret monikansalliset yritykset kuten Ericsson¹⁵, Stora Enso¹⁶ ja Unilever¹⁷.

Raportointiviitekehys on johdettu YK-periaatteista, ja sen avulla yritykset voivat raportoida ihmisoikeuskysymyksistä ihmisoikeuksien kunnioittamista koskevan vastuunsa mukaisesti. Raportointiviitekehys on työkalu, joka on suunniteltu tarjoamaan räätälöityä tukea niin yritysten sisäisiin tarkastuksiin kuin ulkoisiin ihmisoikeusraportoinnin arviointeihin. Sen kysymyksiin vastaamalla yritykset voivat osoittaa täyttävänsä velvollisuutensa kunnioittaa ihmisoikeuksia.

Raportointiviitekehysten mukaisesti tämä selvitys on jaettu kolmeen osaan:

- **A-osa** koskee yrityksen ihmisoikeuksien kunnioittamiseen liittyviä hallinnollisia prosesseja. A-osassa tarkastellaan, miten raportoiva yritys ymmärtää vastuunsa ihmisoikeuksien kunnioittamisesta ja miten se ilmaisee siitä johtuvat odotukset työntekijöilleen, liikekumppaneilleen ja yrityksille tai muille yhteisöille, jotka liittyvät suoraan sen toimintaan, tuotteisiin tai palveluihin.
- **B-osassa** tarkastellaan, miten yritys määrittelee ne keskeiset ihmisoikeuskysymykset, joihin sen toiminnassa ja raportoinnissa keskitytään. Osiossa käsitellään erityisesti niitä ihmisoikeuksia, joihin yrityksen toiminnalla tai sen liikesuhteilla on potentiaalisti suurimmat kielteiset vaikutukset.
- **C-osa** kattaa yrityksen määrittelemiін, sille keskeisiin ihmisoikeuskysymyksiin liittyvän käytännön työn. C-osassa tarkastellaan niitä käytäntöjä, yrityksen yleisen ihmisoikeus sitoumuksen lisäksi, jotka ovat erityisen tärkeitä B-osiossa tunnistettujen keskeisten ihmisoikeuskysymysten kannalta. Toimintatapojaan avaamalla yritys pystyy näyttämään, miten se johtaa kuhunkin keskeiseen ihmisoikeuskysymykseen liittyvää työtä.

Raportointiviitekehys voi toimia apuna yrityksille myös EU:n yritys vastuusääntelyn täyttämässä. EU:n kestävyysraportointidirektiivi (CSRD) asettaa yrityksille veloitteen raportoida huolellisuusvelvoiteprosessia koskevista tiedoista ESRS-kestävyysraportointistandardin mukaisessa "katsauksessa jossa selitetään, miten ja missä sen kestävyys selvityksessä otetaan huomioon sen soveltamat due diligence -prosessin keskeiset näkökohdat ja

14 Shift. (n.d.) Founding Chair John Ruggie. Haettu 27.11.2023 osoitteesta <https://shiftproject.org/person/professor-john-ruggie/>

15 Ericsson. (n.d.) Sustainability and Corporate Responsibility report 2022. <https://www.ericsson.com/en/about-us/sustainability-and-corporate-responsibility/sustainability-report>

16 Stora Enso. (2024). Annual Report 2023. UN Guiding Principles Reporting Framework index. <https://www.storaenso.com/en/investors/reports-and-presentations>

17 Unilever. (2023). Human Rights Report Interim Update 2022. <https://www.unilever.com/files/2d5cebae-87d6-4411-817d-22757e597cbf/human-rights-report-interim-update-2022.pdf>

vaiheet, jotta voidaan kuvata yrityksen tosiasialliset due diligence -käytännöt¹⁸. Kestävyysraportointidirektiivissä viitataan myös yleisesti hyväksytyihin vastuullisuusraportointistandardeihin ja -viitekehyksiin. Tällainen on esimerkiksi tässä raportissa käytetty YK-periaatteiden raportointiviitekehysten mukainen raportointirakenne, joka käy läpi huolellisuusveloitteen YK:n ohjaavien periaatteiden mukaan ja on hyödynnettävissä raportointidirektiivin huolellisuusveloitetta ja sosiaalisia standardeja koskevissa tiedonantovaatimuksissa (ESRS 2 ja ESRS S1-S4). YK-periaatteiden raportointiviitekehys auttaa yrityksiä myös valmistautumaan EU:ssa toukokuussa 2024 hyväksytyn yritysvastuudirektiivin (CSDDD) vaatimusten täyttämiseen. Yritysvastuudirektiivissä (resitaali 37) viitataan YK-periaatteiden raportointiviitekehukseen yhtenä ohjeistona, jota yritykset voivat hyödyntää ihmisoikeusvaikutustensa arvioimiseen¹⁹.

Raportissa läpikäytävä YK-periaatteiden raportointiviitekehukseen perustuva tarkastelu pohjautuu Fazerin verkkosivuilta löytyvään julkiseen tietoon, kuten Fazerin ihmisoikeus-sitoumukseen²⁰, Fazerin ihmisoikeuspolitiikkaan²¹ ja eettiseen ohjeistukseen²², yrityksen vastuullisuusraporttiin²³ ja toimittajien eettiseen ohjeistukseen²⁴. Fazer on saanut raportin etukäteen nähtäväksi ja tarkistettavaksi, ja sillä on myös ollut mahdollisuus täydentää tietoja.

18 Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2013/34/EU täydentämisestä kestävyysraportointistandardien osalta. http://data.europa.eu/eli/reg_del/2023/2772/oj

19 Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2024/1760 yritysten kestävää toimintaa koskevasta huolellisuusveloitteesta. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=OJ:L_202401760

20 Fazer. (n.d.). Fazerin ihmisoikeussitoumus. Haettu 27.6.2024 osoitteesta <https://www.fazergroup.com/fi/vastuullisuus2/vastuullinen-hankinta/fazerin-ihmisoikeussitoumus/>

21 Fazer. (2021). Fazer Group's Human Rights Policy. Haettu 5.4.2024 osoitteesta <https://www.fazergroup.com/sustainability/our-approach/sustainability-governance-and-policies/>

22 Fazer. (n.d.). Fazer-konsernin eettiset ohjeet. Haettu 27.6.2024 osoitteesta <https://www.fazergroup.com/fi/vastuullisuus2/lahestymistapamme/vastuullisuuden-johtaminen-ja-vastuullisuuspolitiikat/>

23 Fazer. (2023). Vuosikatsaus 2023. <https://www.fazergroup.com/fi/taloustietoa/raportit-esitykset/>

24 Fazer. (2021). Supplier Code of Conduct. Fazer Group Supplier Code of Conduct. Haettu 2.5.2024 osoitteesta <https://www.fazergroup.com/sustainability/our-approach/sustainability-governance-and-policies/>

A. Ihmisoikeuksien kunnioittamisen hallinnointi

Arvioinnin ensimmäinen osio keskittyy yrityksen ihmisoikeussitoumukseen. YK-periaatteiden mukaan yrityksen vastuu kunnioittaa ihmisoikeuksia perustuu *ihmisoikeussitoumukseen*, jossa yritys kertoo täyttävänsä tämän vastuun²⁵. Sitoumuksessa yritys sitoutuu kunnioittamaan ihmisoikeuksia ja kuvaa, miten se aikoo tehdä niin. Yritys voi haluta tuoda sitoumuksessaan esiin ryhmiä, joita se pitää erityisen merkityksellisinä oman ihmisoikeuksien kunnioittamista koskevan työnsä kannalta. Tällaisia ryhmiä voivat olla esimerkiksi alkuperäiskansat, pienviljelijät tai toimitusketjussa työskentelevät naiset.²⁶

Julkisen sitoumuksen lisäksi osiossa tarkastellaan myös sitä miten yritys viestii sitoumuksista ja juurruttaa sitä. Ihmisoikeuksien ”juurruttaminen” on prosessi, jolla varmistetaan, että koko henkilöstö on tietoinen yrityksen ihmisoikeussitoumuksesta ja ymmärtää sen seuraukset oman työnsä hoitamisen kannalta. Prosessissa henkilöstöä koulutetaan, voimaannutetaan ja kannustetaan toimimaan sitoumusta tukevalla tavalla. Jatkuvaa prosessia ohjataan yleensä yrityksen johtotasolta.

A1 Mitä yritys kertoo julkisesti sitoutumisestaan ihmisoikeuksiin?

Osiossa tarkastellaan, miten raportoiva yritys ymmärtää vastuunsa ihmisoikeuksien kunnioittamisesta ja miten se ilmaisee siitä johtuvat odotukset työntekijöilleen, liikekumppaneilleen ja yrityksille tai muille yhteisöille, jotka liittyvät suoraan sen toimintaan, tuotteisiin tai palveluihin.

Fazer ei ole erikseen kertonut, mitkä kaikki yrityksen dokumentit muodostavat sen YK-periaatteiden mukaisen ihmisoikeussitoumuksen. Tässä raportissa Fazerin ihmisoikeussitoumuksena tarkastellaan yrityksen ”Fazerin ihmisoikeussitoumus” -nimistä verkkosivua²⁷ ja yrityksen ihmisoikeuspolitiikkaa²⁸.

25 Ihmisoikeuskeskus. (2014). Yritysten vastuu kunnioittaa ihmisoikeuksia. Tulkintaopas, s. 24. <https://www.ihmisoikeuskeskus.fi/yritysvastuu/yk-n-yrityksia-ja-ihmisoikeuksia/>

26 Shift. (2017). UN Guiding Principles Reporting Framework with implementation guidance. Opas, s. 31. <https://shiftproject.org/resource/un-guiding-principles-reporting-framework/>

27 Fazer. (n.d.). Fazerin ihmisoikeussitoumus. Haettu 27.6.2024 osoitteesta <https://www.fazergroup.com/fi/vastuullisuus2/vastuullinen-hankinta/fazerin-ihmisoikeussitoumus/>

28 Fazer. (2021). Fazer Group's Human Rights Policy. Haettu 5.4.2024 osoitteesta <https://www.fazergroup.com/sustainability/our-approach/sustainability-governance-and-policies/>

Fazer on julkaissut verkkosivuillaan Fazerin ihmisoikeussitoumus -nimisen sivun, jossa Fazer kertoo kunnioittavansa kaikkia ihmisoikeuksia. Sivulla listataan ihmisoikeuksia koskevia periaatteita (muun muassa kuusi UN Global Compact -periaatetta), joihin Fazer on sitoutunut omassa eettisessä ohjeistuksessaan (Fazer Group's Code of Conduct) ja joihin sitoutumista se vaatii toimittajiltaan toimittajien eettiseen ohjeistukseen (Fazer Group Supplier Code of Conduct) sitoutumisen muodossa (ks. kohdat A2.3 ja A2.4).²⁹

Fazerin ihmisoikeuspolitiikassa (Fazer Group's Human Rights Policy) todetaan asiakirjan olevan Fazerin yleinen sitoutuminen ihmisoikeuksien kunnioittamiseen. Siinä ihmisoikeuksia käsitellään tarkemmin kuin verkkosivujen Fazerin ihmisoikeussitoumus -nimisellä sivulla. Fazerin ihmisoikeuspolitiikassa kuvataan yrityksen ihmisoikeuksien edistämistä ja kunnioittamista ohjaavat periaatteet. Fazer kertoo soveltavansa periaatteita kaikkiin toimintoihin kaikissa toimintamaissa ja odottavansa, että sen tavarantoimittajat kunnioittavat ja suojelevat ihmisoikeuksia toimittajien eettisen ohjeistuksen mukaisesti. Fazer kertoo tekevänsä liiketoimintaa ihmisoikeuksia kunnioittaen YK-periaatteiden ja ILO:n yleissopimusten mukaisesti.³⁰

A1.1 Miten julkinen sitoumus on kehitetty?

Tavoite: Kuvata tekijöitä, jotka ovat vaikuttaneet julkisen sitoumuksen sisältöön, mukaan lukien sisäiset tai ulkoiset sidosryhmät ja asiantuntijat, jotka ovat osallistuneet sen kehittämiseen.

Julkisessa raportoinnissaan Fazer ei kerro miten sen ihmisoikeussitoumus tai ihmisoikeuspolitiikka on kehitetty. Finnwatchille antamassaan vastauksessa Fazer kuitenkin kertoi, että se toteutti ihmisoikeusvaikutusten arvioinnin vuonna 2022 yhdessä konsulttiyritys Deloitteen kanssa³¹. Arvioinnissa tunnistettiin erillisen ihmisoikeuspolitiikan tarve. Fazerin mukaan sen ihmisoikeuspolitiikan tekemisessä hyödynnettiin yrityksen aiempia politiikkoja, kirjallisuuskatsausta sekä lainsäädännön antamia suuntaviivoja. Vuonna 2023 tehdystä kaksoisolennaisuusanalyysissä toistuivat samat aiheet, mutta siinä keskiöön nousi erityisesti kaakao sekä toimittajien työntekijöiden asema että toimitusketjun laajuus.³² Fazer ei ole kuullut vaikutusten kohteena olevia sidosryhmiä osana sen ihmisoikeussitoumuksen tekoa.

29 Fazer. (n.d.). Fazerin ihmisoikeussitoumus. Haettu 27.6.2024 osoitteesta <https://www.fazergroup.com/fi/vastuullisuus2/vastuullinen-hankinta/fazerin-ihmisoikeussitoumus/>

30 Fazer. (2021). Fazer Group's Human Rights Policy. Haettu 5.4.2024 osoitteesta <https://www.fazergroup.com/sustainability/our-approach/sustainability-governance-and-policies/>

31 Fazer. (29.5.2024). Henkilökohtainen keskustelu Fazerin viestintä- ja vastuullisuusjohtaja Joséphine Mickwitzin, vastuullisesta hankinnasta vastaavan johtajan Kaisa Mattsonin, vastuullisen hankinnan päällikön Anna-Leena Siiliamaan ja Fazer Makeisten viestintäjohtajan Liisa Eerolan kanssa.

32 Fazer. (29.5.2024). Henkilökohtainen keskustelu Fazerin viestintä- ja vastuullisuusjohtaja Joséphine Mickwitzin, vastuullisesta hankinnasta vastaavan johtajan Kaisa Mattsonin, vastuullisen hankinnan päällikön Anna-Leena Siiliamaan ja Fazer Makeisten viestintäjohtajan Liisa Eerolan kanssa.

A1.2 Kenen ihmisoikeuksia julkinen sitoumus koskee?

Tavoite: Kertoa ihmisoikeussitoumuksessa määritellyistä ihmisryhmistä, joiden oikeuksiin yritys määrittelee sitoumuksessaan keskittyvänsä ja joiden oikeuksiin liittyvää työtä se seuraa raportoinnissaan.

Fazerin ihmisoikeussitoumuksessa on mainittu haavoittuvina ryhminä esimerkiksi alkupe-
räiskansat ja haavoittuvat ryhmät, kuten esimerkiksi siirtotyöläiset, naiset, lapset ja vam-
maiset.³³

Fazer ei kuitenkaan määrittele tarkemmin ovatko nämä ryhmät, joiden ihmisoikeuksien
toteutumiseen yritys keskittyy ja joiden oikeuksiin liittyvää työtä se seuraa raportoinnis-
saan.

A1.3 Miten sitoumusta levitetään?

Tavoite: Kertoa miten yrityksen julkinen sitoumus välitetään niille, joille se on merkityksellinen, joko siksi, että heidän odotetaan panevan sen täytäntöön (esimerkiksi yrityksen alihankkijat ja toimittajat), tai siksi, että heillä on suora intressi sen täytäntöönpanoon (esimerkiksi yhteisöt, joihin sitoumus mahdollisesti vaikuttaa, sijoittajat, kuluttajat ja kansalaisjärjestöt), tai siksi että he edustavat molempia edellä mainittuja ryhmiä (esimerkiksi työntekijät ja määräaikaiset työntekijät).

Fazerin ihmisoikeussitoumusta levitetään yrityksen eettisellä ohjeistuksella. Fazer ker-
too odottavansa, että sen toimittajat noudattavat eettisessä ohjeistuksessa lueteltuja
Fazer-konsernin toimittajia koskevia vastuullisuusvaatimuksia.³⁴

Fazerin mukaan se tekee toimittajien kanssa yhteistyötä vastuullisuusasioissa. Vuosikat-
sauksessaan Fazer kertoo, että toimittajien osalta sen sidosryhmäyhteistyötä on "toimit-
tajasuhteiden hallintaprosessi, tapaamiset, sopimukset, tavarantoimittajavaatimukset,
auditointikyselyt, auditoinnit, seurantakokoukset ja vierailut".³⁵

Fazer ei itse viesti ihmisoikeussitoumuksesta suoraan mahdollisten vaikutusten kohteena
oleville yhteisöille.

33 Fazer. (n.d.). Fazerin ihmisoikeussitoumus. Haettu 27.6. osoitteesta <https://www.fazergroup.com/fi/vastuullisuus2/vastuullinen-hankinta/fazerin-ihmisoikeussitoumus/>

34 Fazer. (n.d.). Fazer-konsernin eettiset ohjeet. Haettu 27.6. osoitteesta <https://www.fazergroup.com/fi/vastuullisuus2/lahestymistapamme/vastuullisuuden-johtaminen-ja-vastuullisuuspolitiikat/>

35 Fazer. (2023). Vuosikatsaus 2023. S. 27. <https://www.fazergroup.com/fi/taloustietoa/raportit--esitykset/>

A2 Miten yritys osoittaa ihmisoikeuksien olevan sille tärkeitä?

Osiassa tarkastellaan miten yritys pitää ihmisoikeuksien kunnioittamista olennaisena ydinliiketoimintansa kannalta ja miten se näkyy tavoissa, joilla yritys ajattelee ja toteuttaa toimintaansa ja liikesuhteitaan.

A2.1 Miten päivittäiset ihmisoikeuksiin liittyvät vastuut on järjestetty ja miksi?

Tavoite: Kertoa keitä yrityksen sisällä ovat ne henkilöt, joilla on päivittäinen vastuu ihmisoikeuksista ja kenelle he organisaation sisällä raportoivat, sekä miten valittu rakenne auttaa yritystä jalkauttamaan ihmisoikeuksien kunnioittamisen osaksi liiketoimintaansa.

Fazer kertoo, että sen vastuullisuustyötä johtaa konsernin yritysvastuutiimi ja vastuullisuus- sekä laatu-, ympäristö-, terveys- ja turvallisuusasioista vastaava QEHS-verkosto³⁶, joka koostuu eri liiketoiminta-aloilla ja toimintamaissa työskentelevistä asiantuntijoista. Fazerin mukaan sen vastuullisuustyön ohjaamisesta vastaa ESG-ohjausryhmä. Yritys kertoo, että kullekin toiminnolle on määritetty omat roolit ja vastuualueet³⁷, mutta ei kuvaile näitä rooleja tai vastuualueita tarkemmin.

Finnwatchille Fazer kertoi, että sen ESG-ohjausryhmä kokoontuu vähintään kerran vuosineljänneksessä ja käsittelee muun muassa vastuullisuusstrategiaa, -tavoitteita ja erilaisia vastuullisuusprojekteja sekä vastuullisuuspolitiikkojen päivittämisen. Lopullisesti politiikat hyväksytään johtoryhmätasolla tai Fazerin hallituksessa. ESG-työryhmässä myös seurataan auditointeja ja niistä seuranneita korjaavia toimenpiteitä, sekä käsitellään myös muita vastuullisuusteemoja, kuten vastuulliset tuotteet ja ruokahävikki. ESG-ohjausryhmän kokouksissa käsitellyt asiat viedään hallituksessa vastuullisuusasioista vastaavalle henkilölle, jonka kanssa sovitaan hallituksessa käsiteltävät vastuullisuusasiat, säännöllisten vastuullisuusaiheiden lisäksi.³⁸

Fazer kertoo, että jotta sen vastuullisuustavoitteet ja keskeiset prioriteetit saavutetaan, yrityksen korkein taho vastuullisuutta koskevassa operatiivisessa päätöksenteossa on sen johtoryhmä.³⁹

36 QEHS= Quality, Environment, Health ja Safety

37 Fazer. (n.d.). Vastuullisuuden johtaminen ja vastuullisuuspolitiikat. Haettu 26.3.2024 osoitteesta <https://www.fazer-group.com/fi/vastuullisuus2/lahestymistapamme/vastuullisuuden-johtaminen-ja-vastuullisuuspolitiikat/>

38 Fazer. (29.5.2024). Henkilökohtainen keskustelu Fazerin viestintä- ja vastuullisuusjohtaja Joséphine Mickwitzin, vastuullisesta hankinnasta vastaavan johtajan Kaisa Mattsonin, vastuullisen hankinnan päällikön Anna-Leena Siiliamaan ja Fazer Makeisten viestintäjohtajan Liisa Eerolan kanssa.

39 Fazer. (2023). Vuosikatsaus 2023. S. 23–24. <https://www.fazergroup.com/fi/taloustietoa/raportit--esitykset/>

A2.2 Mistä ihmisoikeuskysymyksistä yrityksen korkein johto keskustelee?

Tavoite: Kuvata milloin, miksi ja millä tavoin yrityksen johdon ja hallintorakenteiden ylimmät tasot osallistuvat ihmisoikeuksiin liittyvien kysymysten käsittelyyn, ja miten kyseiset henkilöt näkevät oman roolinsa yrityksen ihmisoikeuksien kunnioittamisen tukemisessa.

Fazerin johtoryhmän osana toimivaan ESG-ohjausryhmään kuuluvat konsernin toimitusjohtaja ja liiketoiminta-alueiden johtajat sekä viestintä- ja vastuullisuusjohtaja. Ohjausryhmässä keskustellaan Fazerin mukaan strategisista vastuullisuustavoitteista, joita valmistellaan johtoryhmässä tapahtuvaa päätöksentekoa varten.⁴⁰

Fazerin mukaan vastuullisuuskysymykset ovat osa hallituksen säännöllisten kokousten esityslistaa, mutta niitä käsitellään myös erikseen vähintään puolivuositain. Hallituksen puheenjohtaja vastaa ympäristö-, sosiaali- ja hallintoasioista (ESG) ja kantaa suurimman vastuun ilmastoasioista hallituksessa.⁴¹

Esimerkkejä ylimmän johdon käsittelyssä olleista ihmisoikeuskysymyksistä tai niistä seuranneista toimenpiteistä ei ole annettu tietoa.

A2.3 Miten yrityksen omille työntekijöille ja muille yritykselle työtä tekeville työntekijöille (contract workers) tiedotetaan siitä miten ihmisoikeuksien kunnioittamisen tulee vaikuttaa heidän toimintaansa?

Tavoite: Kuvata miten yrityksen julkinen ihmisoikeussitoumus on käännetty yrityksen työntekijöiden kannalta ymmärrettävään ja käytännönläheiseen muotoon, ja miten heitä tuetaan ja motivoidaan sen päivittäisessä toteuttamisessa.

Fazerin ihmisoikeussitoumus -sivun mukaan yrityksen ihmisoikeuspolitiikka sekä sen jalkauttamiseen käytettävät eettiset ohjeet ja Fazerin toimittajien vastuullisuusvaatimukset ohjaavat Fazerin työtä kaikilla sen liiketoiminta-alueilla ja kaikissa toimintamaissa.⁴²

Fazerin vuosikatsauksen mukaan vuoden 2023 lopussa 97 prosenttia sen toimihenkilöistä oli suorittanut eettisten ohjeiden verkkokurssin ja 88 prosenttia tuotantotyöntekijöistä oli katsonut eettisiä ohjeita käsittelevän videon.⁴³ Fazer ei kerro käykö se eettisten ohjeiden verkkokurssilla laajemmin läpi yrityksen ihmisoikeussitoumusta tai -politiikkaa ja niiden vaikutuksia yrityksen päivittäiseen ihmisoikeustyöhön. Toimihenkilöiden ja tuotantotyön-

40 Fazer. (2023). Vuosikatsaus 2023. S. 23–24. <https://www.fazergroup.com/fi/taloustietoa/raportit-esitykset/>

41 Fazer. (2023). Vuosikatsaus 2023. S. 23. <https://www.fazergroup.com/fi/taloustietoa/raportit-esitykset/>

42 Fazer. (n.d.). Fazerin ihmisoikeussitoumus. Haettu 27.6.2024 osoitteesta <https://www.fazergroup.com/fi/vastuullisuus2/vastuullinen-hankinta/fazerin-ihmisoikeussitoumus/>

43 Fazer. (2023). Vuosikatsaus 2023. S. 59. Haettu 5.4.2024 osoitteesta <https://www.fazergroup.com/fi/taloustietoa/raportit-esitykset/>

tekijöiden lisäksi yritys kertoo kouluttaneensa vuonna 2023 yrityksen johtoa "riittävästä toimeentulosta"⁴⁴.

Fazer ei kerro tarkemmin toimenpiteistä joilla se tukee työntekijöitään eettisen ohjeistuksen toteuttamisessa.

A2.4 Miten yritys tekee liikesuhteissaan selväksi, miten tärkeänä se pitää ihmisoikeuksien kunnioittamista?

Tavoite: Kuvata miten yritys välittää tietoa ihmisoikeussitoumuksensa merkityksestä liikekumppaneilleen, tavarantoimittajilleen, asiakkailleen ja muille kumppaneilleen, jotta nämä kiinnostuisivat ja motivoituisivat tukemaan sitoumuksen täytäntöönpanoa omilla päätöksillään ja toimillaan.

Fazerin mukaan vuoden 2023 lopussa sen toimittajia koskevat vastuullisuusvaatimukset eli toimittajien eettisen ohjeistuksen oli allekirjoittanut 89 prosenttia arvoketjun toimittajista. Ohjeistuksessa Fazer asettaa tiettyjä vaatimuksia kaikille tavarantoimittajilleen ja edellyttää toimittajiaan "aktiivisesti parantamaan ihmisoikeuksia, ympäristöä, työterveyttä ja -turvallisuutta koskevia toimiaan".⁴⁵ Fazer ei kerro muista keinoista, joilla se huolehtii siitä, että sen kumppanit kiinnostuisivat ja motivoituisivat tukemaan sitoumuksen toimeenpanoa.

Vastauksessaan Finnwatchille Fazer kertoi, että sen kaakao-ohjelmissa ihmisoikeudet ovat keskiössä ja niihin kuuluu paikallisten viljelijöiden ja heidän perheidensä kouluttaminen. Koulutusten aiheita ovat lapsityövoima, sukupuolien välinen tasa-arvo ja naisten asema sekä lasten oikeus koulunkäyntiin.⁴⁶

Fazer ei kuvaa tarjoaako se toimittajille tukea vaatimustenmukaisuuden saavuttamiseen.

A2.5 Mitä yritys on oppinut raportointikauden aikana ja miten se on muuttanut toimintaansa sen seurauksena?

Tavoite: Kuvata ovatko raportointijakson aikana saadut kokemukset tai muut oivallukset johdaneet parannuksiin ihmisoikeusvaikutusten hallinnassa, ja siten auttaa yritystä ajan saatossa täyttämään paremmin velvollisuutensa kunnioittaa ihmisoikeuksia.

Fazer ei kerro raportointikauden aikana kertyneistä ihmisoikeuksia koskevista opeista tai niiden pohjalta tehdyistä muutoksista.

44 Fazer. (2023). Vuosikatsaus 2023. S. 50. Haettu 5.4.2024 osoitteesta <https://www.fazergroup.com/fi/taloustietoa/raportit--esitykset/>

45 Fazer. (2023). Vuosikatsaus 2023. S. 47. Haettu 5.4.2024 osoitteesta <https://www.fazergroup.com/fi/taloustietoa/raportit--esitykset/>

46 Fazer. (27.5.2024). Fazerin vastuullisuusjohtaja Joséphine Mickwitzin sähköpostiviesti.

B. Raportoinnin painopisteen määrittely

B-osassa tarkastellaan, miten yritys määrittelee ne keskeiset ihmisoikeuskysymykset, joihin sen toiminnassa ja raportoinnissa keskitytään.

YK-periaatteiden mukaan ihmisoikeuksia koskeva huolellisuusvelvoite edellyttää jatkuvaa ihmisoikeusvaikutusten arviointia, jotta yrityksellä on todellinen kuva sen ihmisoikeusriskeistä. Yritysten on ihmisoikeusriskien määrittämiseksi tunnistettava ja arvioitava kaikki nykyiset tai potentiaaliset kielteiset ihmisoikeusvaikutukset, joihin ne voivat olla osallisina oman toimintansa tai liikesuhteidensa kautta.⁴⁷

Priorisointi auttaa yrityksiä tunnistamaan oman toimintansa kannalta keskeiset ihmisoikeuskysymykset eli ne ihmisoikeudet, joihin yrityksen toiminta tai liikesuhteet uhkaavat vaikuttaa vakavimmin kielteisesti (*salient human rights issues*). Priorisointi myös auttaa laittamaan tärkeysjärjestykseen toimenpiteet, joilla puuttua kielteisiin ihmisoikeusvaikutuksiin. Ihmisoikeusvaikutuksen vakavuus määritellään suhteessa sen mittasuhteisiin, laajuuteen ja peruuttamattomuuteen. Yritysten on ensin pyrittävä estämään ja lieventämään vakavimpia vaikutuksia tai sellaisia vaikutuksia, joiden osalta toiminnan viivästyminen tekisi niistä peruuttamattomia.⁴⁸ Ihmisoikeuskysymysten tarkastelu tulee ulottaa yrityksen koko arvoketjuun. Fazerin tapauksessa keskeisiä ihmisoikeuskysymyksiä voi liittyä esimerkiksi riskiraaka-aineiden tuotantoketjuihin ja niissä oleviin ihmisoikeusongelmiin.

Vastauksessaan Finnwatchille Fazer kertoi käyneensä ihmisoikeusriskinsä läpi vuonna 2022 toteutetussa ihmisoikeusriskien arvioinnissa. Siinä yritys tunnisti keskeisiksi ihmisoikeuskysymyksikseen lapsityövoiman hyväksikäytön, pakkotyön, elämiseen riittävän toimeentulon sekä työterveyden ja -turvallisuuden.⁴⁹ Tunnistettujen lapsityövoimatapauk-

47 Työ- ja elinkeinoministeriö. (2014). YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevat ohjaavat periaatteet. TEM raportteja 36/2013. S. 13. <https://tem.fi/yhteiskuntavastuun-ohjeet-ja-periaatteet>

48 Ihmisoikeuskeskus. (2014). Yritysten vastuu kunnioittaa ihmisoikeuksia. Tulkintaopas, s. 13, 57. <https://www.ihmisoikeuskeskus.fi/yritysvastuu/yk-n-yrityksia-ja-ihmisoikeuksia/>

49 Fazer. (29.5.2024). Henkilökohtainen keskustelu Fazerin viestintä- ja vastuullisuusjohtaja Joséphine Mickwitzin, vastuullisesta hankinnasta vastaavan johtajan Kaisa Mattsonin, vastuullisen hankinnan päällikön Anna-Leena Siiliamaan ja Fazer Makeisten viestintäjohtajan Liisa Eerolan kanssa.

sien lisäksi⁵⁰ ja oman toimintansa työterveyden- ja turvallisuuden⁵¹ lisäksi Fazer ei raportoi muista keskeisistä ihmisoikeuskysymyksistä.

Fazer kertoo kiinnittävänsä erityistä huomiota tiettyjen raaka-aineiden tuotantoketjuihin liittyviin ihmisoikeuskysymyksiin. Tällaisia raaka-aineita ovat esimerkiksi kaakao ja soija. Kaakaota Fazer kertoo hankkivansa Norsunluurannikolta, Nigeriasta ja Ecuadorista, jotka ovat korkean riskin maita.⁵² Käyttämänsä soijan alkuperää Fazer ei kerro. Fazer kertoo myös käyttävänsä Afrikasta ja Etelä-Amerikasta tulevia kahvipapuja, mutta ei kerro tarkemmin kahvin alkuperämaista.⁵³

Lapsityö ja pakkotyö on yleisesti tunnustettu keskeisiksi ihmisoikeuskysymyksiksi kaa-kaontuotannossa⁵⁴ ja maakohtaisesti esimerkiksi Norsunluurannikolla on erittäin korkea lapsityövoiman pahimpien muotojen riski⁵⁵. Kahvin alkutuotannossa puolestaan ovat nousseet esiin muun muassa lapsityövoiman hyväksikäyttö, työturvallisuuskysymykset sekä riittämätön toimeentulo.⁵⁶ Soijan tuotannossa on raportoitu alkuperäiskansojen oikeuksien polkemisesta⁵⁷. Palmuöljyn tuotantoon liittyen taas on puolestaan raportoitu työntekijöiden oikeuksien loukkauksia esimerkiksi Indonesiassa ja Malesiassa⁵⁸.

50 Fazer. (n.d.). Seuranta- ja tukitoimenpiteet lapsityövoiman käytön lopettamiseksi (CLMRS-järjestelmä) Fazerin kaa-kaao-ohjelmissa (2023). Haettu 28.5.2024 osoitteesta <https://www.fazergroup.com/fi/vastuullisuus2/vastuullinen-hankinta/vastuullisesti-hankittua-kaakaota/fazerin-kayttaman-kaakaon-vastuullisuus-on-varmistettu/tarkastukset-ja-auditoinnit/seuranta-ja-tukitoimenpiteet-lapsityovoiman-kayton-lopettamiseksi-clmrs-jarjestelma-fazerin-kaakao-ohjelmissa-2023/>

51 Fazer-konsernin työtapaturmataajuus eli tapaturmien lukumäärä miljoonaa tehtyä työtuntia kohti vuonna 2023 oli 5,1 (2022: 4,1 ja 2021: 5,8). Fazer. (2023). Vuosikatsaus 2023. S. 60, 61. Haettu 5.4.2024 osoitteesta <https://www.fazergroup.com/fi/taloustietoa/raportit--esitykset/>

52 Fazer. (2023). Vuosikatsaus 2023. S. 49. Haettu 5.4.2024 osoitteesta <https://www.fazergroup.com/fi/taloustietoa/raportit--esitykset/>

53 Fazer. (n.d.). Fazer Kahviboksi Dark. Haettu 22.4.2024 osoitteesta <https://fi.fazer.com/products/fazer-kahviboksi-dark>

54 OECD. (2023). Business Handbook on Due Diligence in the Cocoa Sector: Addressing Child Labour and Forced Labour. Haettu 8.4.2024 osoitteesta <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/79812d6f-en/index.html?itemId=/content/publication/79812d6f-en>

55 U.S. Department of Labour. Bureau of International Labor Affairs. (2022). Child Labor and Forced Labor Reports. Côte d'Ivoire. Haettu 8.4.2024 osoitteesta <https://www.dol.gov/agencies/ilab/resources/reports/child-labor/cote-divoire>

56 Finnwatch ry. (2016). Vain muruja kahvipöydältä. Suomessa myytävän kahvin sosiaalinen vastuullisuus. https://finnwatch.org/images/pdf/FW_Kahviraportti_18102016.pdf

57 Human Rights Watch. (2023). Rainforest Ashes. A Small Brazilian Community Fights for Its Livelihood, and the Planet. Haettu 3.6.2024 osoitteesta <https://www.hrw.org/video-photos/interactive/2023/01/26/rainforest-ashes>

58 Finnwatch ry. (2021). Ongelmat palmuöljytuotannossa jatkuvat. Haettu 9.4.2024 osoitteesta <https://finnwatch.org/fi/uutiset/ongelmat-palmuoljytuotannossa-jatkuvat>, Human Rights Watch. (2021). Indonesia: Expanding Palm Oil Operations Bring Harm. Haettu 9.4.2024 osoitteesta <https://www.hrw.org/news/2021/06/03/indonesia-expanding-palm-oil-operations-bring-harm>

B1 Ilmoita keskeiset ihmisoikeuskysymykset, jotka liittyvät yrityksen toimintaan ja liikesuhteisiin raportointikauden aikana.

Tavoite: Määritellä selkeästi ne ihmisoikeuskysymykset, joihin yrityksen raportoinnissa keskitytään raportointikehyksen C-osassa. Kysymysten olisi kuvastettava niitä ihmisoikeuksia, joihin yrityksen toiminta tai liikesuhteet uhkaavat vaikuttaa vakavimmin kielteisesti.

Fazer ei julkisesti kerro tunnistaneensa keskeisiä ihmisoikeuskysymyksiä. Finnwatchille yritys kuitenkin kertoi tunnistaneensa vuonna 2022 osana ihmisoikeusvaikutusten arviointia keskeisiksi ihmisoikeuskysymyksikseen lapsityövoiman, elämiseen riittävän toimeentulon, pakkotyön sekä työturvallisuuden- ja terveyden.⁵⁹

B2 Kuvaa miten keskeisimmät ihmisoikeuskysymykset on tunnistettu, mukaan lukien sidosryhmiltä saatu tieto.

Tavoite: Kuvata perusprosessit, joiden avulla yritys on tunnistanut ne keskeiset ihmisoikeuskysymykset, joista se raportoi, sekä pääasialliset tekijät, jotka vaikuttivat tähän prosessiin.

Finnwatchille Fazer kertoi tunnistaneensa osana teettämäänsä ihmisoikeusvaikutusten arviointia vuonna 2022 lapsityövoiman, elämiseen riittävän toimeentulon, pakkotyön sekä työturvallisuuden- ja terveyden keskeisiksi ihmisoikeuskysymyksikseen.⁶⁰

Lisäksi Fazer kertoo toteuttaneensa vuonna 2023 EU:n kestävyysraportointidirektiivin (CSRD) mukaisen kaksoisolennaisuusanalyysin. Yritys kertoo, että arviointi vahvisti sen tärkeimmät vastuullisuusaiheet sekä johti muutoksiin, "joilla pyritään laajentamaan ja selventämään aiheiden soveltamisalaa erityisesti biologisen monimuotoisuuden, toimintaketjun vesistressin sekä vesien pilaantumisen osalta."⁶¹

Kaksoisolennaisuusanalyysin tuloksia ei ole huomioitu vielä yrityksen vuoden 2023 vuosikatsauksessa. Vastauksessaan Finnwatchille Fazer kertoo uudistavansa parhaillaan raportointiaan kirjanpitolain muutoksella kansallisesti toimeenpannun raportointidirektiivin vaatimusten mukaiseksi. Listaamattomana yhtiönä Fazer raportoi uuden sääntelyn

59 Fazer. (29.5.2024). Henkilökohtainen keskustelu Fazerin viestintä- ja vastuullisuusjohtaja Joséphine Mickwitzin, vastuullisesta hankinnasta vastaavan johtajan Kaisa Mattsonin, vastuullisen hankinnan päällikön Anna-Leena Siiliamaan ja Fazer Makeisten viestintäjohtajan Liisa Eerolan kanssa.

60 Fazer. (29.5.2024). Henkilökohtainen keskustelu Fazerin viestintä- ja vastuullisuusjohtaja Joséphine Mickwitzin, vastuullisesta hankinnasta vastaavan johtajan Kaisa Mattsonin, vastuullisen hankinnan päällikön Anna-Leena Siiliamaan ja Fazer Makeisten viestintäjohtajan Liisa Eerolan kanssa.

61 Fazer. (2023). Fazer-konserni Tilinpäätöstiedote 2023. S.11 Haettu 5.4.2024 osoitteesta <https://www.fazergroup.com/fi/taloustietoa/raportit-esitykset/>

mukaisesti vuodesta 2025. Yritys myös kertoi aikovansa julkaista kaakao-ohjelmiensa keskeisiä mittareita.⁶²

Fazer ei ole kuullut vaikutusten kohteena olevia sidosryhmiä osana kaksoisolennaisuusanalyysin tekoa. Kaksoisolennaisuusanalyysin aikana konsultit kuitenkin haastattelivat esimerkiksi Fazerin pääluottamushenkilöä sekä World Cocoa Foundationin⁶³ toimitusjohtajaa⁶⁴.

B3 Jos keskeisiä ihmisoikeuskysymyksiä koskevassa raportoinnissa keskitytään tiettyihin maantieteellisiin alueisiin, selitä miten valinta tehtiin.

Tavoite: Perustella päätökset ja periaatteet, joilla mahdollinen maantieteellinen raja on tehty.

Fazer mainitsee joitakin sen hankintamaita tai maanosia, joissa toimimiseen liittyy ihmisoikeusriskejä, kuten Norsunluurannikon, Nigerian, Ecuadorin⁶⁵ ja Turkin⁶⁶ sekä Afrikan ja Etelä-Amerikan⁶⁷.

Fazer raportoi tunnistetut lapsityövoimatapaukset Norsunluurannikon, Nigerian ja Ecuadorin osalta.⁶⁸ Fazer ei raportoi muista keskeisistä ihmisoikeuskysymyksistä maantieteellisten alueiden perusteella.

62 Fazer. (27.5.2024). Fazerin vastuullisuusjohtaja Joséphine Mickwitzin sähköpostiviesti.

63 World Cocoa Foundation on kaakaoteollisuuden yritysten järjestö, joka pyrkii edistämään kaakaon vastuullisuutta. <https://worldcocoafoundation.org/>

64 Fazer. (29.5.2024). Henkilökohtainen keskustelu Fazerin viestintä- ja vastuullisuusjohtaja Joséphine Mickwitzin, vastuullisesta hankinnasta vastaavan johtajan Kaisa Mattsonin, vastuullisen hankinnan päällikön Anna-Leena Siiliamaan ja Fazer Makeisten viestintäjohtajan Liisa Eerolan kanssa.

65 Fazer. (2023). Vuosikatsaus 2023. S. 49. <https://www.fazergroup.com/fi/taloustietoa/raportit--esitykset/>

66 Fazer. (2023). Vuosikatsaus 2023. S. 50. <https://www.fazergroup.com/fi/taloustietoa/raportit--esitykset/>

67 Fazer. (n.d.). Fazer Kahviboksi Dark. Haettu 22.4.2024 <https://fi.fazer.com/products/fazer-kahviboksi-dark>

68 Fazer. (n.d.). Seuranta- ja tukitoimenpiteet lapsityövoiman käytön lopettamiseksi (CLMRS-järjestelmä) Fazerin kaakao-ohjelmissa (2023). Haettu 28.5.2024 <https://www.fazergroup.com/fi/vastuullisuus2/vastuullinen-hankinta/vastuullises-ti-hankittua-kaakaota/fazerin-kayttaman-kaakaon-vastuullisuus-on-varmistettu/tarkastukset-ja-auditoinnit/seuranta-ja-tukitoimenpiteet-lapsityovoiman-kayton-lopettamiseksi-clmrs-jarjestelma-fazerin-kaakao-ohjelmissa-2023/>

B4 Tunnista mahdolliset vakavat ihmisoikeusvaikutukset, joita ilmeni tai joihin puututtiin raportointijakson aikana, mutta jotka eivät kuulu keskeisiin ihmisoikeuskysymyksiin, ja selitä miten niihin on puututtu.

Tavoite: Kuvata miten yritys on puuttunut sellaisiin vakaviin vaikutuksiin, jotka eivät liity sen keskeisiin ihmisoikeuskysymyksiin ja siten eroavat C-osassa raportoiduista keskeisiin ihmisoikeuskysymyksiin liittyvistä vakavista negatiivisista vaikutuksista.

Fazer kertoo käyttävänsä vuonna 2022 päivittämäänsä toimittajien riskiarviointimallia, jonka avulla yritys arvioi tavarantoimittajien riskitasot suureksi, keskiuureksi tai pieneksi. Riskimallia käytetään toimittajan hyväksymisprosessissa ja toimittajien vastuullisuustyön todentamiseen.⁶⁹ Fazer ei kerro arvioinnin tuloksista.

Finnwatch kiinnitti Fazerin hasselpähkinöiden ihmisoikeuskysymyksiin huomiota jo vuonna 2018.⁷⁰ Nyt Fazer kertoi Finnwatchille selvitystyöstä, jonka se aloitti viime vuonna Turkissa hasselpähkinöiden vastuullisuuden osalta. Hasselpähkinöiden poimijat siirtyvät sadonkorjuussa tilalta tilalle, usein koko perhe mukanaan. Hasselpähkinöiden tuotannossa keskeisiksi kysymyksiksi nousee muun muassa lasten oikeuksien toteutuminen, esimerkiksi lasten pääsy kouluun, vaikka hasselpähkinän satokausi osuukin tavallisesti koulujen kesälomakaudelle. Fazer on myös siirtynyt käyttämään Rainforest Alliance -sertifioituja hasselpähkinöitä vuonna 2023.⁷¹

Fazerin mukaan soijan vastuuton tuotanto on liitetty haitallisiin ympäristövaikutuksiin, kuten metsäkatoon ja luonnon monimuotoisuuden vähenemiseen⁷², mutta yritys ei suoraan kerro tunnistanneensa soijantuotannossa haitallisia ihmisoikeusvaikutuksia.

Fazer kertoo, että kaikki sen tuotantoketjussa suoraan tai epäsuoraan käytetty soija täyttää RTRS- (The Roundtable on Responsible Soy) tai ProTerra-sertifiointin vaatimukset, joko suoraan tai krediiteillä sertifioituna. Vuonna 2023 Fazerin käyttämästä soijasta 81 prosenttia oli Fazerin mukaan sen itsensä sertifioimaa ja 19 prosenttia sen toimittajien

69 Fazer. (2023). Vuosikatsaus 2023. S. 48. <https://www.fazergroup.com/fi/taloustietoa/raportit--esitykset/>

70 Finnwatch. 12.12.2017. Fazer, sertifioi, älä selitä. Haettu 10.6.2024 osoitteesta <https://finnwatch.org/fi/blogi/fazer-sertifioi-ala-selita>, Finnwatch. 26.3.2018. Valokeilassa: Fazerin Mignon-muna. Haettu 3.6.2024 <https://finnwatch.org/fi/blogi/valokeilassa-fazerin-mignon-muna>

71 Fazer. (29.5.2024). Henkilökohtainen keskustelu Fazerin viestintä- ja vastuullisuusjohtaja Joséphine Mickwitzin, vastuullisesta hankinnasta vastaavan johtajan Kaisa Mattsonin, vastuullisen hankinnan päällikön Anna-Leena Siiliimaan ja Fazer Makeisten viestintäjohtajan Liisa Eerolan kanssa.

72 Fazer. (n.d.). Vastuullista soijaa, kalaa ja äyriäisiä. Haettu 6.5.2024 osoitteesta <https://www.fazergroup.com/fi/vastuullisuus2/vastuullinen-hankinta/muut-raaka-aineet/vastuullista-soijaa-kalaa-ja-ayriaisia/>

sertifioimaa.⁷³ Tällä viitataan Round Table on Responsible Soy Association (RTRS) -järjestön kautta hankittuihin RTRS-krediitteihin. RTRS-krediitit on erotettu fyysisestä soijakaupasta. Krediittikauppaan ei sisälly sertifiointivaatimuksia tai tuotannon valvontaa kaupan kohteena olevaa soijaa koskien, joten Fazerin käyttämää soijaa voi tulla myös tiloilta, joissa RTRS:n vaatimuksia ei noudateta.⁷⁴

Fazerin käyttämä fyysisestä soijakaupasta erillinen soijan krediittikauppa ei myöskään auta yrityksen arvoketjuun mahdollisesti liittyvän metsäkadon torjumisessa. EU:n kesäkuussa 2023 voimaan tullut asetus metsäkatoa ja metsien tilan heikkenemistä koskevista toimista asettaa yrityksille velvollisuuden noudattaa asianmukaista huolellisuutta, arvioida metsäkadon riskiä tuotantoketjussa ja tarvittaessa tehdä toimenpiteitä riskin vähentämiseksi. Asetuksen piiriin kuuluu soija, öljypalmu, kahvi, kaakao, kumi, nautakarja ja puu. Olennainen osa prosessia on tiedonkerääminen ja tuotteen alkuperän todentaminen.⁷⁵ Komission tulkintaohjeen mukaan pelkkä krediittikauppa tai massabalanssiin perustuva jäljitettävyyttä ei ole asetuksen mukaan riittävää, sillä sen avulla ei voi taata, että markkinoille tuotavat hyödykkeet ovat metsäkadosta vapaita⁷⁶. Vastauksessaan Finnwatchille Fazer kertoo, että se on tunnistanut puutteet soijapolitiikassaan ja on päivittämässä sitä vuoden 2024 aikana⁷⁷. Vastaavat ongelmat koskevat myös Fazerin käyttämää ei-fyysisesti jäljitettävää kaakaota (ks. luku C1).

C. Keskeisiin ihmisoikeuskysymyksiin liittyvä käytännön työ

C-osassa käsitellään yrityksen määrittelemiin, sille keskeisiin ihmisoikeuskysymyksiin liittyvää käytännön työtä. YK-periaatteiden mukaan yrityksellä on oltava käytössään kokonsa ja toimintaolosuhteidensa mukaiset menettelytapaohjeet ja prosessit, jotta se voi toteut-

73 Fazer. (n.d.). Vastuullista soijaa, kalaa ja äyriäisiä. Haettu 6.5.2024 osoitteesta <https://www.fazergroup.com/fi/vastuullisuus2/vastuullinen-hankinta/muut-raaka-aineet/vastuullista-soijaa-kalaa-ja-ayriaisia/>

74 Finnwatch. (2021). Soijaa Brasiliasta. Miten suomalainen liha- ja rehuteollisuus torjuu metsäkatoa? Haettu 6.5.2024 osoitteesta <https://finnwatch.org/fi/julkaisut/soijaa-brasiliasta>

75 Euroopan parlamentti (2023). Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2023/1115 tiettyjen metsäkatoon ja metsien tilan heikkenemiseen liittyvien hyödykkeiden ja tuotteiden asettamisesta saataville unionin markkinoilla ja viennistä unionista sekä asetuksen (EU) N:o 995/2010 kumoamisesta. Komission delegoitu asetus. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/ALL/?uri=CELEX%3A32023R1115>

76 Euroopan komissio. (n.d.). Deforestation Regulation implementation. Traceability. https://green-business.ec.europa.eu/deforestation-regulation-implementation/traceability_en

77 Fazer. (27.5.2024). Fazerin vastuullisuusjohtaja Joséphine Mickwitzin sähköpostiviesti.

taa vastuunsa kunnioittaa ihmisoikeuksia. Prosesseista ja niiden tuloksista yritys saa tietoa, jonka avulla se voi raportoida huolellisuusveloitteen noudattamisesta.⁷⁸

Menettelytapaohjeet liittyvät yrityksen tunnistamiin, sen toiminnassa tai toimialalla keskeisiin ihmisoikeuskysymyksiin. Fazerin tunnistamia keskeisiä kysymyksiä ovat lapsityövoima, elämiseen riittävä toimeentulo, pakkotyö sekä työturvallisuus- ja terveys. Menettelytapaohjeissa yritys kertoo millaisilla toimenpiteillä ja prosesseilla se pyrkii puuttumaan kyseiseen ihmisoikeuskysymykseen liittyviin riskeihin ja haitallisiin vaikutuksiin.

Yrityksen tulee myös seurata ihmisoikeusvaikutuksiaan. Seurannan tarpeisiin soveltuvien indikaattoreiden valitseminen riippuu muun muassa siitä millaisiin ihmisoikeuskysymyksiin yrityksen on puututtava, onko olemassa vakiintuneita indikaattoreita, mitä tietoa yritys voi kohtuudella hankkia ja kuinka helppoa sen on saada suoraa palautetta vaikutuksen kohteena olevilta sidosryhmiltä. Indikaattoreita seuraamalla yritys pystyy muodostamaan kokonaiskuvan ihmisoikeusvaikutuksistaan ja niihin liittyvästä työstä. Näin esimerkiksi toistuvien ongelmien kohdalla vaadittavat systemaattiset muutokset menettelytapaohjeisiin ja prosesseihin voivat tulla näkyväksi. Toisaalta seuranta voi myös tuoda esiin hyviä käytäntöjä toiminnan parantamiseksi.⁷⁹

Osana huolellisuusveloitetta yrityksen on kuultava mielekkäällä tavalla (potentiaalisten) vaikutusten kohteena olevia ryhmiä eli oikeudenhaltijoita. Yritys voi kuulla myös muita sidosryhmiä yrityksen koon, toiminnan luonteen ja olosuhteiden mukaisesti. Sidosryhmien osallistaminen tai kuuleminen tarkoittaa jatkuvaa vuorovaikutus- ja vuoropuheluprosessia yrityksen ja sen vaikutusten kohteena olevien sidosryhmien välillä. Vuoropuhelun tarkoituksena on mahdollistaa käsitys sidosryhmien intresseistä ja huolenaiheista ja pyrkiä vastaamaan niihin muun muassa tekemällä yhteistyötä.⁸⁰

Potentiaaliset tai jo sattuneet haitalliset ihmisoikeusvaikutukset voivat sidosryhmien kuulemisen lisäksi nousta yrityksen tietoon myös valitusmekanismin kautta. Laadukas valitusmekanismi mahdollistaa sen, että vaikutusten kohteena olevat ihmiset ja ryhmät voivat esittää näkemyksiään siitä, millaista haittaa heille on aiheutunut tai saattaa aiheutua. Valitusmekanismin kautta saatava palaute ja sidosryhmien osallistaminen auttavat yritystä seuraamaan, kuinka tehokkaasti se on puuttunut ihmisoikeusvaikutuksiinsa.⁸¹

78 Ihmisoikeuskeskus. (2014). Yritysten vastuu kunnioittaa ihmisoikeuksia. Tulkintaopas, s. 22, 27, 43. <https://www.ihmisoikeuskeskus.fi/yritysvastuu/yk-n-yrityksia-ja-ihmisoikeuksia/>

79 Ihmisoikeuskeskus. (2014). Yritysten vastuu kunnioittaa ihmisoikeuksia. Tulkintaopas, s. 40- 41. <https://www.ihmisoikeuskeskus.fi/yritysvastuu/yk-n-yrityksia-ja-ihmisoikeuksia/>

80 Ihmisoikeuskeskus. (2014). Yritysten vastuu kunnioittaa ihmisoikeuksia. Tulkintaopas, s. 13, 30 <https://www.ihmisoikeuskeskus.fi/yritysvastuu/yk-n-yrityksia-ja-ihmisoikeuksia/>

81 Ihmisoikeuskeskus. (2014). Yritysten vastuu kunnioittaa ihmisoikeuksia. Tulkintaopas, s. 29. <https://www.ihmisoikeuskeskus.fi/yritysvastuu/yk-n-yrityksia-ja-ihmisoikeuksia/>

Jos yritys havaitsee aiheuttaneensa kielteisiä ihmisoikeusvaikutuksia tai olleensa osallisena sellaisten aiheuttamisessa, on sen ryhdyttävä korjaaviin toimenpiteisiin tai tehtävä yhteistyötä näiden vaikutusten korjaamiseksi asianmukaisten ja hyväksyttävien menettelyjen avulla. Yritysten tulee myös sitoutua julkisesti huolehtimaan tai tekemään yhteistyötä korjaavien toimenpiteiden toteuttamiseksi asianomaisille henkilöille, työntekijöille ja yhteisöille, jos se toteaa aiheuttaneensa haitallisia vaikutuksia tai myötävaikuttaneensa niiden syntyyn.⁸²

C1 Onko yrityksellä menettelytapaohjeet sen tunnistamia keskeisimpiä ihmisoikeuskysymyksiä varten? Jos kyllä, mitä ne ovat?

Osiassa tarkastellaan yrityksen käytössä olevia keskeisiä ihmisoikeuskysymyksiä koskevia menettelytapaohjeita, jotka se on laatinut yleisen ihmisoikeussitoumuksen lisäksi. Menettelytapaohjeiden avulla yritys voi kuvata sitä miten se lähestyy kunkin keskeisen ihmisoikeuskysymyksen hallintaa.⁸³

Fazer kertoi Finnwatchille tunnistaneensa osana vuonna 2022 teettämäänsä ihmisoikeusvaikutusten arviointia lapsityövoiman, elämiseen riittävän toimeentulon, pakkotyön sekä työturvallisuuden- ja terveyden keskeisiksi ihmisoikeuskysymyksikseen.⁸⁴

Fazer ei ole vielä laatinut erillisiä menettelytapaohjeita sen tunnistamia keskeisiä ihmisoikeuskysymyksiä varten, mutta puuttuu niihin jossain määrin raaka-ainekohtaisilla toimilla. Yhtenä osana Fazerin ”menettelytapaohjeita” voidaan pitää esimerkiksi yrityksen linjausta tietyn raaka-aineen ostamisesta vain sertifioituna tai sen kaakaoviljelyohjelmaa. Sertifiointijärjestelmät eivät kuitenkaan riitä korvaamaan yrityksen omia toimenpiteitä ja yritysten tulee huomioida niiden puutteet ja painotuserot vastuullisuustyössään. Järjestelmät eivät välttämättä aktiivisesti edistä esimerkiksi elämiseen riittävän toimeentulon toteutumista.

Fazer hallitsee keskeisiä ihmisoikeuskysymyksiään kiinnittämällä huomiota tiettyihin riskiraaka-aineisiin kuten kaakao, kahvi, soija ja palmuöljy.⁸⁵ Sertifioinnit, auditoinnit ja viljelijäohjelmat ovat Fazerin pääasialliset työkalut tässä työssä. Sertifioidun kaakaon ja kahvin

82 Työ- ja elinkeinoministeriö. (2014). YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevat ohjaavat periaatteet. TEM raportteja 36/2013. S. 16. <https://tem.fi/yhteiskuntavastuun-ohjeet-ja-periaatteet>

83 Shift. (2017). UN Guiding Principles Reporting Framework with implementation guidance. Opas, s. 56. <https://shiftproject.org/resource/un-guiding-principles-reporting-framework/>

84 Fazer. (29.5.2024). Henkilökohtainen keskustelu Fazerin viestintä- ja vastuullisuusjohtaja Joséphine Mickwitzin, vastuullisesta hankinnasta vastaavan johtajan Kaisa Mattsonin, vastuullisen hankinnan päällikön Anna-Leena Siiliamaan ja Fazer Makeisten viestintäjohtajan Liisa Eerolan kanssa.

85 Fazer. (n.d.). Muiden raaka-aineiden vastuullisuuden varmistaminen. Haettu 3.5. osoitteesta <https://www.fazergroup.com/fi/vastuullisuus2/vastuullinen-hankinta/muut-raaka-aineet/>

(Rainforest Alliance, Reilu kauppa) lisäksi Fazer kertoo käyttävänsä sertifioitua palmuöljyä (RSPO), sertifioitua hasselpähkinöitä (Rainforest Alliance) ja RTRS- (The Roundtable on Responsible Soy) tai ProTerra- sertifioitua soijaa. Omat viljelijäohjelmat Fazerilla on käytössä kaakaossa⁸⁶. Vastauksessaan Finnwatchille Fazer kertoi, että se on luopumassa palmuöljyn käytöstä. Vuoden 2024 loppuun mennessä yli 90 prosenttia sen makeist tuotteista ja 96 prosenttia keksituotteista on palmuöljyttömiä.⁸⁷

Ihmisoikeuksien kunnioittamisen varmistamiseksi ja korjaavien toimenpiteiden tarjoamiseksi raaka-aineiden jäljitettävyyden on keskeisessä roolissa. Vuonna 2017 Fazer kertoi käyttävänsä "100 prosenttia vastuullista kaakaota" ja että kaikki Fazerin käyttämän kaakaon alkuperä olisi ollut jäljitettävissä⁸⁸. Vuonna 2023 Fazer kertoo jäljitettävän kaakaon osuudeksi enää 35 prosenttia ja osuuden laskeneen edellisvuodesta (37 prosenttia). Lasku vuoden takaisesta johtuu siitä, että Fazerin viljelijäohjelmissa mukana olevien viljelijöiden sato oli pienempi kuin vuonna 2022.⁸⁹ Fazerin käyttämän sertifioitun kaakaon jäljitettävyyden perustuu niin kutsuttuun massabalanssiin, joka ei takaa fyysistä jäljitettävyyttä. Massabalanssissa sertifioitu ja ei-sertifioitu raaka-aine saattavat sekoittua jalostuksessa, mutta sertifioitua raaka-ainetta ei myydä enempää kuin sitä tuotetaan. Fazerin omissa viljelijäohjelmissa kaakao on fyysisesti jäljitettävää. Kaakaon osalta Fazer on asettanut tavoitteekseen hankkia täysin jäljitettävää kaakaota vuoteen 2027 mennessä.⁹⁰ Fazerin mukaan sen käyttämän soijan alkuperämaa on tiedossa, mutta alkuperää ei ole jäljitetty tilatasolle. Sen käyttämästä palmuöljystä 98 prosenttia oli segregoitua vuonna 2023.⁹¹

Fazer hankkii kaakaota omien kaakaoviljelijäohjelmiansa kautta, Cocoa Horizons -ohjelman sekä Reilu kauppa- ja Rainforest Alliance -sertifiointijärjestelmien avulla. Vastauksessaan Finnwatchille Fazer kertoo, että 35 prosenttia sen kaakaosta hankittiin vuonna 2023 Fazerin oman kaakaostandardin mukaan toteutetuista viljelijäohjelmista Ecuadorista, Nigeriasta ja Norsunluurannikolta. Fazer kertoo, että ohjelman vaatimusten mukaisuu-

86 Fazer. (2023). Vuosikatsaus 2023. S. 26. <https://www.fazergroup.com/fi/taloustietoa/raportit--esitykset/>, Fazer. (n.d.). Viisi faktaa Fazerin kaakaonhankinnasta. Haettu 29.5.2024 osoitteesta <https://www.fazergroup.com/fi/vastuullisuus2/vastuullinen-hankinta/vastuullisesti-hankittua-kaakaota/fazerin-kayttaman-kaakaon-vastuullisuus-on-varmistettu/viisi-faktaa-fazerin-kaakaonhankinnasta/>

87 Fazer. (27.5.2024). Fazerin vastuullisuusjohtaja Joséphine Mickwitzin sähköpostiviesti.

88 Fazer. (n.d.). Fazer saavutti tavoitteensa – 100 % kaakaosta on vastuullista. Haettu 2.5.2024 osoitteesta <https://www.fazer.fi/tuotteet/suomi-100/artikkelit/fazer-saavutti-tavoitteensa--100--kaakaosta-on-vastuullista/>

89 Fazer. (2023). Vuosikatsaus 2023. S. 26. <https://www.fazergroup.com/fi/taloustietoa/raportit--esitykset/>, Fazer. (n.d.). Viisi faktaa Fazerin kaakaonhankinnasta. Haettu 29.5.2024 <https://www.fazergroup.com/fi/vastuullisuus2/vastuullinen-hankinta/vastuullisesti-hankittua-kaakaota/fazerin-kayttaman-kaakaon-vastuullisuus-on-varmistettu/viisi-faktaa-fazerin-kaakaonhankinnasta/>

90 Fazer. (2023). Vuosikatsaus 2023. S. 54. <https://www.fazergroup.com/fi/taloustietoa/raportit--esitykset/>

91 Fazer. (n.d.). Muiden raaka-aineiden vastuullisuuden varmistaminen. Haettu 27.6.2024 osoitteesta <https://www.fazergroup.com/fi/vastuullisuus2/vastuullinen-hankinta/muut-raaka-aineet/>

den varmistaa kolmas osapuoli⁹² ja että auditoinnit perustuvat Rainforest Alliancen sekä Cocoa Horizon -ohjelmien standardeille.⁹³ 25 prosenttia kaakaosta on Cocoa Horizons -ohjelman kautta ja 40 prosenttia Rainforest Alliance ja Fairtrade sertifiointijärjestelmien kautta.⁹⁴

Finnwatch on toistuvasti kehottanut Fazeria käyttämään kaikissa sen riskiraaka-aineos-
toissa riippumatonta kolmannen osapuolen vastuullisuusvalvontaa.⁹⁵ Vastauksessaan
Finnwatchille Fazer kertoo, että sen näkemys sertifioidun kaakaon ostamisesta eroaa
Finnwatchin näkemyksestä. Yrityksen mukaan laadun ja saatavuuden takaamiseksi
Fazerin kokoisen toimijan on ylläpidettävä tarpeeksi laajaa hankintapohjaa ja samalla
"pyrittävä mahdollisimman suureen vaikuttavuuteen". Fazerin mukaan tämä tarkoittaa
yhdistelmää erilaisia hankintamenetelmiä, sillä sertifiointijärjestelmät eivät tarjoa riittävää
läpinäkyvyyttä yrityksille ja muodostavat jopa riskejä kaakaota ostaville yrityksille.⁹⁶

Finnwatch katsoo, että yritysten tulee toteuttaa omia hankkeitaan (esimerkiksi Fazerin vil-
jelijäohjelmat) perustason kolmannen osapuolen vastuullisuusvalvonnan lisäksi, ei niiden
sijasta. Kolmannen osapuolen järjestelmiin tukeutuu myös EU-lainsäädäntö, jolla pyritään
varmistamaan tuotteista kuluttajille tehtävien väittämien asianmukaisuus. Sopimatto-
mien kaupallisten menettelyiden direktiivin vuonna 2024 valmistuneessa päivityksessä
kiristettiin erilaisten vastuullisuudesta kertovien väittämien hyödyntämistä markkinoin-
nissa. Sekä ympäristövaikutuksiin että sosiaalisiin vaikutuksiin liittyvästä vastuullisuu-
desta kertovien kestävyysmerkkien (engl. "sustainability label") käytön tulee jatkossa
perustua sertifiointijärjestelmään (engl. "certification scheme") tai viranomaisten perus-
tamiin järjestelmiin (engl. "established by public authorities").⁹⁷ Fazer viestii tuotteissaan
vastuullisuudesta omalla 100% responsible cocoa -merkillä.

Lapsityövoima

Fazer kertoo sen omilla kaakao-ohjelmilla olevan neljä painopistealuetta: lapsityövoima,
metsäkatko, viljelijöiden toimeentulo ja hiilidioksidipäästöjen vähentäminen.⁹⁸

92 SCS Global Services, auditoinnit satokausilla 2021-2022, 2022-2023 ja 2023-2024.

93 Fazer. (29.5.2024). Henkilökohtainen keskustelu Fazerin viestintä- ja vastuullisuusjohtaja Joséphine Mickwitzin, vastuul-
lisesta hankinnasta vastaavan johtajan Kaisa Mattsonin, vastuullisen hankinnan päällikön Anna-Leena Siiliamaan ja Fazer
Makeisten viestintäjohtajan Liisa Eerolan kanssa.

94 Fazer. (27.5.2024). Fazerin vastuullisuusjohtaja Joséphine Mickwitzin sähköpostiviesti.

95 Finnwatch. (12.12.2017). Fazer, sertifioidu, älä selitä. Blogi. Haettu 30.5.2024 [https://finnwatch.org/fi/blogi/505-fazer-serti-
foi-ala-selita](https://finnwatch.org/fi/blogi/505-fazer-serti-
foi-ala-selita)

96 Fazer. (27.5.2024). Fazerin vastuullisuusjohtaja Joséphine Mickwitzin sähköpostiviesti.

97 Euroopan komissio. (2024). Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2024/825. [https://eur-lex.europa.eu/
legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32024L0825](https://eur-lex.europa.eu/
legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32024L0825)

98 Fazer. (2023). Vuosikatsaus 2023. S. 49. <https://www.fazergroup.com/fi/taloustietoa/raportit--esitykset/>

Osana kaakao-ohjelmiaan Fazer kertoo ottaneensa vuonna 2022 käyttöön lapsityövoiman käytön ehkäisemiseksi CLMRS-järjestelmän (Child Labour Monitoring and Remediation Systems) kaakaontoimittajiensa kanssa. Fazerin mukaan järjestelmä perustuu kaakaoviljelmien jatkuvaan seurantaan. Järjestelmän tavoitteena on tunnistaa lapset, jotka tekevät lapsityötä tai joilla on riski joutua lapsityöhön, sekä toteuttaa korjaavia toimia lasten ja heidän perheidensä tukemiseksi, jotta vältettäisiin lasten joutuminen lapsityöhön.⁹⁹

Fazerin järjestelmä vaikuttaa painottuvan valvontaan, eikä Fazerilla ole YK-periaatteiden mukaista lapsityövoimaan liittyvää menettelytapaohjetta, jossa yritys kertoisi millaisilla toimenpiteillä ja prosesseilla se pyrkii ennaltaehkäisemään ihmisoikeusriskejä ja puuttumaan jo toteutuneisiin haitallisiin vaikutuksiin.

Molemmat Fazerin hyödyntämät kolmannen osapuolen sertifiointijärjestelmät (Rainforest Alliance, Reilu kauppa) tarjoavat runsaasti tietoa työstä, joilla ne pyrkivät ehkäisemään ja tunnistamaan lapsityövoiman hyväksikäyttöä, sekä puuttumaan sen juurisyihin.¹⁰⁰ Menettelytapaohjeen puuttuessa jää kuitenkin epäselväksi missä määrin Fazerin oma vastuullisuustyö lapsityövoiman hyväksikäytön ehkäisemisessä nojaa näihin sertifiointijärjestelmien omiin toimenpiteisiin.

Elämiseen riittävä toimeentulo

Fazerilla ei ole varsinaista menettelytapaohjetta liittyen elämiseen riittävään toimeentuloon, mutta yksi Fazerin oman kaakao-ohjelman neljästä painopistealueesta on viljelijöiden toimeentulo¹⁰¹ ja sen hyödyntämissä kaakaon sertifiointijärjestelmissä tavoitellaan elämiseen riittävää toimeentuloa (ks. alla).

Fazerin mukaan sen kaakaoviljelijäohjelmien tavoitteena on varmistaa, että "viljelijöiden työ on kannattavaa", kaakaoyhteisöjen hyvinvointia kehitetään ja ympäristöstä sekä luonnonvarojen riittävydestä huolehditaan. Viljelijäohjelmiin sisältyy Fazerin mukaan bonusten maksaminen viljelijöille ja hyvien viljelykäytäntöjen koulutus. Fazer kertoo myös tukevansa yhteisöjen koulutuksen ja terveydenhuollon infrastruktuurihankkeita, ja osallistuvansa naisten oikeuksia tukeviin aloitteisiin.¹⁰² Fazer avaa niukasti viljelijäohjelmia

99 Fazer. (n.d.). Seuranta- ja tukitoimenpiteet lapsityövoiman käytön lopettamiseksi (CLMRS-järjestelmä) Fazerin kaakao-ohjelmissä (2023). Haettu 28.5.2024 <https://www.fazergroup.com/fi/vastuullisuus2/vastuullinen-hankinta/vastuullisesti-hankittua-kaakaota/fazerin-kayttaman-kaakaon-vastuullisuus-on-varmistettu/tarkastukset-ja-auditoinnit/seuranta-ja-tukitoimenpiteet-lapsityovoiman-kayton-lopettamiseksi-clmrs-jarjestelma-fazerin-kaakao-ohjelmissa-2023/>

100 Rainforest Alliance. (22.10.2023). Child Labor Guide: An Introduction. <https://www.rainforest-alliance.org/resource-item/child-labor-guide-an-introduction/>, Fairtrade. (n.d.). Child labour. Haettu 3.6.2024 <https://www.fairtrade.net/issue/child-labour>

101 Fazer. (2023). Vuosikatsaus 2023. S. 49. <https://www.fazergroup.com/fi/taloustietoa/raportit-esitykset/>

102 Fazer. (2023). Vuosikatsaus 2023. S. 49. <https://www.fazergroup.com/fi/taloustietoa/raportit-esitykset/>

sisältöä, ja Finnwatch on kritisoinut Fazeria toistuvasti sen vastuullisuustyön läpinäkyvätömydestä¹⁰³.

Fazer kertoo tehneensä vuonna 2023 yhteistyötä toimittajien ja kansalaisjärjestöjen kanssa määrittääkseen entistä tarkemmin yrityksen ”lähestymistavan riittävään toimeentuloon”.¹⁰⁴ Finnwatchille Fazer kertoi, että se selvittää parhaillaan kaakaonviljelijöiden nykyisen toimeentulon ja elämiseen riittävän toimeentulon välistä kuilua, jotta se voi tehdä suunnitelmia kuilun umpeen kuromiseksi¹⁰⁵.

Kahvin osalta Fazer kertoo asettaneensa tavoitteeksi hankkia vain ”vastuullisesti tuotettua kahvia” vuoteen 2025 mennessä. Vuonna 2023 Fazerin käyttämästä kahvista 63 prosenttia oli Fazerin mukaan ”vastuullisesti tuotettua”.¹⁰⁶ Finnwatchille Fazer kertoi, että sen vähittäiskauppaliiketoiminnassa kaikki Suomessa myytävä kahvi on sertifioitua (Rainforest Alliance tai Reilu kauppa). Vuoden 2024 loppuun mennessä myös Ruotsissa myytävä kahvi vaihdetaan sertifioituun tai vastuullisuusohjelmien kautta tuotettuun kahviin¹⁰⁷.

Fazerin käyttämistä kaakao- ja kahvisertifioinneista Rainforest Alliance edellyttää, että työntekijöille maksetaan joko lakisääteistä minimipalkkaa tai työehtosopimuksessa sovittua palkkaa sen mukaan, kumpi on korkeampi. Alkutuotannon kohdalla työntekijöille maksettuja palkkoja on kuitenkin arvioitava vuosittain suhteessa elämiseen riittävän palkan laskelmaan, ja jos ne jäävät alle elämiseen riittävän tason, johdon on yhteistyössä työntekijöiden edustajien kanssa laadittava suunnitelma erotuksen umpeenkuromiseksi. Suunnitelmasta tulee käydä ilmi tavoitteet, toimenpiteet, aikataulu ja vastuuhenkilöt. Lisäksi vapaavalintaisena toimenpiteenä ostajat voivat halutessaan osallistua elämiseen riittävän palkan maksamiseen alkutuottajien työntekijöille omissa toimitusketjuissaan. Reilun kaupan sertifiointi puolestaan edellyttää, että jos työntekijöille maksettava korvaus on alle elämiseen riittävän palkan, työnantajan tulee varmistaa, että palkat nousevat vuosittain kohti elämiseen riittävää palkkaa. Nousutahti neuvotellaan ammattiliiton/ muun työntekijöitä edustavan tahon kanssa. Reilun kaupan lisää käytetään pohjapalkan ja elämiseen riittävän palkan välisen eron kuromiseen. Sekä Rainforest Alliance että Reilu kauppa ovat elämiseen riittävän palkan laskelmia laativan Global Living Wage -koalitionin (GLWC) jäseniä.¹⁰⁸

103 Finnwatch. 12.12.2017. Fazer, sertifioi, älä selitä. Haettu 3.6.2024 osoitteesta <https://finnwatch.org/fi/blogi/fazer-sertifioi-ala-selita>, Finnwatch. 26.3.2018. Valokeilassa: Fazerin Mignon-muna. Haettu 3.6.2024 osoitteesta <https://finnwatch.org/fi/blogi/valokeilassa-fazerin-mignon-muna>

104 Fazer. (2023). Vuosikatsaus 2023. S. 50. <https://www.fazergroup.com/fi/taloustietoa/raportit-esitykset/>

105 Fazer. (29.5.2024). Henkilökohtainen keskustelu Fazerin viestintä- ja vastuullisuusjohtaja Joséphine Mickwitzin, vastuullisesta hankinnasta vastaavan johtajan Kaisa Mattsonin, vastuullisen hankinnan päällikön Anna-Leena Siiliimaan ja Fazer Makeisten viestintäjohtajan Liisa Eerolan kanssa.

106 Fazer. (2023). Vuosikatsaus 2023. S. 54. <https://www.fazergroup.com/fi/taloustietoa/raportit-esitykset/>

107 Fazer. (27.5.2024). Fazerin vastuullisuusjohtaja Joséphine Mickwitzin sähköpostiviesti.

108 Finnwatch. (2022). Kaalimaan vartijat 2 – Sertifiointi- ja auditointijärjestelmien laatua tarkasteleva seurantaraportti. S. 38–39. <https://finnwatch.org/fi/julkaisut/kaalimaan-vartijat>

Elämiseen riittävän toimeentulon osalta voidaan tarkastella esimerkiksi sitä, edellyttääkö järjestelmä auditointeja/sertifiointeja käyttäviltä yrityksiltä vastuullisia ostokäytäntöjä (esimerkiksi erilaisia takuuhintamekanismeja). Reilu kauppa edellyttää ostajayrityksiä maksamaan tuottajille vähintään minimihintaa ja kiinteää Reilun kaupan -lisää, kommunikoidaan hankintasuosittelunsa etukäteen ja sitoutumaan olemaan käyttämättä haitallisia ostokäytäntöjä (unfair trading practices). Rainforest Alliance -järjestelmässä ostajien on maksettava sertifioituista tuotteista markkinahintojen lisäksi ns. vastuullisuuslisää (*Sustainability Differential*) sekä investointitukea (*Sustainability Investment*). Vastuullisuuslisälle on asetettu tietty vähimmäismäärä. Investointituen määrä on neuvottelukysymys, josta päätetään ostosopimusta tehdessä.¹⁰⁹

Kumpikaan Fazerin käyttämistä soijasertifioinneista, RTRS tai ProTerra¹¹⁰, eivät edellytä kriteeristönsä elämiseen riittävän palkan maksamista¹¹¹.

Työturvallisuus- ja terveys

Fazer kertoo käynnistäneensä vuonna 2023 "One Fazer" -turvallisuusohjelman vahvistamaan Fazerin turvallisuuskulttuuria, jolla yritys pyrkii Pohjois-Euroopan turvallisimmaksi elintarvikeyhtiöksi. Fazer raportoi vuosikatsauksessaan työturvallisuudesta sekä työturvallisuuteen liittyvistä toimenpiteistä sen omissa toiminnoissa ja seuraa työtaturmataajuutta, joka oli vuonna 2023 noussut hieman.¹¹²

Pakkotyö

Fazer ei kerro pakkotyöhön liittyvistä menettelytapaohjeista.

Tehokas työ keskeisten ihmisoikeuskysymysten parissa edellyttää niiden systemaattista tunnistamista sekä kutakin keskeistä ihmisoikeuskysymystä varten tehtyjä menettelytapaohjeita.

C1.1 Miten yritys tekee selväksi näiden menettelytapaohjeiden merkityksen niille ihmisille, joiden on pantava ne täytäntöön?

Tavoite: Kertoa miten keskeisiä ihmisoikeuskysymyksiä koskevista menettelytapaohjeista viestitään henkilöille, joiden on pantava ne täytäntöön, siten että he ymmärtävät täytäntöönpanon merkityksen, sekä sen mitä heidän on tehtävä käytännön toteuttamiseksi.

109 Finnwatch. (2022). Kaalimaan vartijat 2 – Sertifiointi- ja auditointijärjestelmien laatua tarkasteleva seurantaraportti. S. 24–25. <https://finnwatch.org/fi/julkaisut/kaalimaan-vartijat>

110 Vastuullista soijaa, kalaa ja äyriäisiä. Haettu 6.5.2024 osoitteesta <https://www.fazergroup.com/fi/vastuullisuus2/vastuullinen-hankinta/maat-raaka-aineet/vastuullista-soijaa-kalaa-ja-ayriaisia/>

111 Finnwatch. (2022). Kaalimaan vartijat 2 – Sertifiointi- ja auditointijärjestelmien laatua tarkasteleva seurantaraportti. S. 38–39. <https://finnwatch.org/fi/julkaisut/kaalimaan-vartijat>

112 Fazer-konsernin työtaturmataajuus eli tapaturmien lukumäärä miljoonaa tehtyä työtuntia kohti vuonna 2023 oli 5,1 (2022: 4,1 ja 2021: 5,8). Fazer. (2023). Vuosikatsaus 2023. S. 60, 61. <https://www.fazergroup.com/fi/taloustietoa/raportit-esitykset/>

Fazer ei kuvaa varsinaisia keskeisiä ihmisoikeuskysymyksiä koskevia menettelytapaohjeita tai niiden toimeenpanoa.

C2 Mikä on yrityksen lähestymistapa sidosryhmien osallistamiseen keskeisten ihmisoikeuskysymykseen osalta?

Osiossa tarkastellaan miten raportoiva yritys saa tietoa niiden sidosryhmien näkemyksistä, joilla on ymmärrystä niistä keskeisistä ihmisoikeuskysymyksistä, joista yritys raportoi, ja miten se ottaa nämä näkökulmat huomioon päätöksissään ja toimissaan.

Fazer on tunnistanut keskeisiksi sidosryhmikseen kuluttajat, asiakkaat, työntekijät, omistajat ja rahoituslaitokset, tavarantoimittajat ja palveluntarjoajat, yhteiskunnalliset toimijat (viranomaiset ja valtionhallinto, media, kansalaisjärjestöt ja paikalliset yhteisöt), yliopistot ja tutkimuslaitokset sekä start up -yritykset.¹¹³ Fazerin tunnistamien sidosryhmien joukossa ei ole lainkaan keskeisten ihmisoikeuskysymysten, eli esimerkiksi elämiseen riittävän toimeentulon, kannalta olennaisia vaikutusten kohteena olevia ryhmiä.

Kuten C-osan alussa todetaan yrityksen on osana huolellisuusvelvoitetta kuultava mielekkäällä tavalla (potentiaalisten) vaikutusten kohteena olevia ryhmiä eli oikeudenhaltijoita ja vuoropuhelun tarkoituksena on mahdollistaa käsitys sidosryhmien intresseistä ja huolenaiheista ja pyrkiä vastaamaan niihin muun muassa tekemällä yhteistyötä.

Fazer kertoo, että se kehittää yhdessä toimittajiensa kanssa kaakaoviljelijäohjelmiaan joista yhden painopiste on toimeentulo¹¹⁴, mutta ei kerro miten toimittajien näkemykset on otettu huomioon. Fazer ei myöskään kerro keihin se viittaa (kaakao)toimittajillaan. Tästä syystä epäselväksi jää, osallistuvatko itse oikeudenhaltijat eli kaakaon pienviljelijät yrityksen kaakaoviljelijäohjelmien kehittämistyöhön.

Fazer ei kuvaa muuta keskeisiin ihmisoikeuskysymyksiin liittyvää sidosryhmien osallistamista.

C2.1 Miten yritys määrittää, mitä sidosryhmiä se osallistaa kuhunkin keskeiseksi katsomaansa ihmisoikeuskysymykseen, ja milloin ja miten se tekee sen?

Tavoite: Kuvata yrityksen sidosryhmien sitouttamiseen liittyvät periaatteet kunkin keskeisen ihmisoikeuskysymyksen osalta.

Fazer ei ole erikseen määritellyt keskeisten ihmisoikeuskysymysten kannalta olennaisia sidosryhmiä.

113 Fazer. (2023). Vuosikatsaus 2023. S. 27. <https://www.fazergroup.com/fi/taloustietoa/raportit--esitykset/>

114 Fazer. (2023). Vuosikatsaus 2023. S. 49. <https://www.fazergroup.com/fi/taloustietoa/raportit--esitykset/>

C2.2 Minkä sidosryhmien kanssa yhtiö on raportointijakson aikana ollut yhteydessä kuhunkin keskeiseen kysymykseen liittyen ja miksi?

Tavoite: Antaa konkreettisia esimerkkejä yrityksen sidosryhmäyhteistyöstä keskeisiin ihmisoikeuskysymyksiin liittyen, sekä kuvata yhteistyön syitä.

Fazer kertoo sidosryhmäyhteistyönsä kohokohdiksi raportointikaudelta proaktiivisen osallistumisen erilaisiin aloitteisiin kuten YK:n Global Compactiin. Lisäksi Fazer kertoo kehittävänsä viljelijäohjelmiaan yhdessä toimittajiensa kanssa, ja tekevänsä yhteistyötä ohjelmien valvonnassa ja seurannassa.¹¹⁵

Fazer ei kerro keskeisiin ihmisoikeuskysymyksiin liittyvästä sidosryhmäyhteistyöstä ihmisoikeusvaikutusten kohteena olevien ryhmien kanssa.

C2.3 Miten sidosryhmien näkemykset ovat vaikuttaneet raportointijakson aikana yrityksen käsitykseen keskeisistä ihmisoikeuskysymyksistä ja/tai lähestymistapaan niiden käsittelemiseksi?

Tavoite: Osoittaa konkreettisten esimerkkien avulla, missä määrin raportoivan yrityksen sidosryhmäyhteistyö parantaa sen ymmärrystä ja kykyä kunnioittaa ihmisoikeuksia kaikessa toiminnassaan ja liikesuhteissaan.

Fazer ei kuvaa miten sidosryhmien näkemykset ovat vaikuttaneet raportointijakson aikana yrityksen käsitykseen keskeisistä ihmisoikeuskysymyksistä ja/ tai lähestymistapaan niiden käsittelemiseksi.

C3 Miten yritys seuraa tapahtuneita muutoksia sen itselleen keskeiseksi tunnistamissa ihmisoikeuskysymyksissä?

Osiossa tarkastellaan sitä, miten yritys seuraa keskeisiä ihmisoikeuskysymyksiä ja tunnistaa mahdolliset muutokset haitallisten ihmisoikeusvaikutusten vakavuudessa tai todennäköisyydessä eri toiminnoissaan ja liikesuhteissaan.

Fazer kertoo seuraavansa ihmisoikeuskysymyksiä niin omilla kuin kolmannen osapuolen järjestelmillä. Fazerin käyttämiä sertifiointeja ovat Reilu kauppa, Rainforest Alliance, The Roundtable on Responsible Soy RSP0 ja ProTerra. Fazer ei kuvaa sertifiointijärjestelmien avulla saamaansa tietoa.

Fazerin omia järjestelmiä ovat yrityksen kaakaostandardiin perustuvat auditoinnit ja lapsityötä varten käyttöön otettu seurantajärjestelmä sekä toimittajien itsearviointikysely. Yritys on tehnyt vuoden 2023 aikana myös kuusi toimittajien vastuullisuusvaatimusten

¹¹⁵ Fazer. (2023). Vuosikatsaus 2023. S. 25, 49. <https://www.fazergroup.com/fi/taloustietoa/raportit--esitykset/>

auditointia, joista ulkoinen auditointikumppani suoritti neljä ja Fazer itse kaksi.¹¹⁶ Finnwatchille kertomiensa tietojen perusteella Fazerin tier 1 toimittaja-auditoinnit nojautuvat yrityksen omaan Supplier Code of Conductiin ja SMETA 4-pillar -auditointiin.¹¹⁷ Lisäksi Fazer käyttää vastuullisuusfoorumi SEDEX:n tietokantaa¹¹⁸, jonka kautta se näkee kaikki ensimmäisen portaan toimittajille tehdyt SMETA-auditoinnit¹¹⁹. Fazerin tunnistamat keskeiset ihmisoikeuskysymykset, työturvallisuutta- ja terveyttä lukuun ottamatta, eivät kuitenkaan liity yrityksen ensimmäisen portaan (Tier 1) toimittajiin vaan esiintyvät arvoketjun alemmilla portailla raaka-aineiden alkutuotannossa. Fazer ei kerro toimittajiensa lukumäärää, joten yrityksen antamien tietojen perusteella on mahdotonta arvioida miten kattavista auditoinneista on kyse.

Fazer raportoi vuosikatsauksessaan työturvallisuudesta sekä työturvallisuuteen liittyvistä toimenpiteistä sen omissa toiminnoissa. Työtapaturmataajuus oli vuonna 2023 noussut hieman.¹²⁰

Fazer kertoo vuonna 2022 käyttöön otetusta järjestelmästä, jonka avulla yritys kertoo voitavansa seurata lapsityövoimaan liittyviä tapauksia tai riskejä ja puuttua niihin nopeasti.¹²¹ Vuonna 2023 tunnistettuja lapsityövoimatapauksia oli Norsunluurannikolla 27 ja Nigeriassa 4¹²².

Fazer kertoo sen oman kaakaostandardin sisältävän 18 kriittistä indikaattoria, joissa havaittavat puutteet asettavat toimittajalle veloitteen toteuttaa korjaavat toimenpiteet välittömästi. Fazer kertoo indikaattoreista vain otsikkotasolla, eikä kerro mitkä ovat sen kriittiset indikaattorit. Fazer kertoo kaakaostandardinsa toiminnasta vain sen verran, että jos Fazerin toimittaja saa auditoinnissa alle 80 prosentin tuloksen, on sen toteutettava korjaavat toimenpiteet Fazerin antamassa määräajassa. Mikäli toimittaja ei noudata asetettuja vaatimuksia, Fazer voi päättää yhteistyön.¹²³ Vuonna 2023 Fazer kertoo tehneensä pieniä muutoksia omaan kaakaostandardiinsa. Fazerin mukaan muutokset koskevat

116 Fazer. (2023). Vuosikatsaus 2023. S. 48. <https://www.fazergroup.com/fi/taloustietoa/raportit--esitykset/>

117 Fazer. (27.5.2024). Fazerin vastuullisuusjohtaja Joséphine Mickwitzin sähköpostiviesti.

118 Supplier Ethical Data Exchange.

119 Fazer. (10.6.2024). Fazerin vastuullisuusjohtaja Joséphine Mickwitzin sähköpostiviesti.

120 Fazer-konsernin työtapaturmataajuus eli tapaturmien lukumäärä miljoonaa tehtyä työtuntia kohti vuonna 2023 oli 5,1 (2022: 4,1 ja 2021: 5,8). Fazer. (2023). Vuosikatsaus 2023. S. 50. <https://www.fazergroup.com/fi/taloustietoa/raportit--esitykset/>

121 Fazer. (2023). Vuosikatsaus 2023. S. 50. <https://www.fazergroup.com/fi/taloustietoa/raportit--esitykset/>

122 Fazer. (n.d.). Seuranta- ja tukitoimenpiteet lapsityövoiman käytön lopettamiseksi (CLMRS-järjestelmä) Fazerin kaakaohjelmissä (2023). Haettu 28.5.2024 osoitteesta <https://www.fazergroup.com/fi/vastuullisuus2/vastuullinen-hankinta/vastuullisesti-hankittua-kaakaota/fazerin-kayttaman-kaakaon-vastuullisuus-on-varmistettu/tarkastukset-ja-auditoinnit/seuranta-ja-tukitoimenpiteet-lapsityovoiman-kayton-lopettamiseksi-clmrs-jarjestelma-fazerin-kaakao-ohjelmissa-2023/>

123 Fazer. (N.d.). Fazerin kaakaostandardi. Haettu 5.4.2024 osoitteesta <https://www.fazergroup.com/fi/vastuullisuus2/vastuullinen-hankinta/vastuullisesti-hankittua-kaakaota/fazerin-kayttaman-kaakaon-vastuullisuus-on-varmistettu/fazerin-kaakaostandardi/>

tavarantoimittajien ja osuuskuntien vastuita sekä standardityökalun käyttäjäystävällisyyttä.¹²⁴ Fazer ei kerro sen omista vastuista tai miten kaakaostandardi auttaa Fazeria havaitsemaan muutoksia ja toteuttamaan korjaavia toimenpiteitä.

Auditointien lisäksi Fazer kertoo tarkastelevansa toimittajien soveltuvuutta ja standardien noudattamista toimittajien itsearviointikyselyillä, jonka yritys on päivittänyt vuonna 2022.¹²⁵ Fazer ei anna tietoa kyselyjen sisällöistä, tuloksista tai niistä seuranneista toimenpiteistä.

Fazer ei kuvaa keskeisissä ihmisoikeuskysymyksissä tapahtuneita muutoksia.

C3.1 Havaittiinko raportointikauden aikana merkittäviä trendejä tai malleja keskeisiin ihmisoikeuskysymyksiin liittyvissä vaikutuksissa? Jos kyllä, niin mitä?

Tavoite: Tarjota raportointikauden ajalta yleistä näyttöä siitä, miten kukin keskeinen ihmisoikeuskysymys kehittyy, ja osoittaa yrityksen noudattavan jatkuvasti asianmukaista huolellisuutta.

Fazer ei kerro havainneensa keskeisiin ihmisoikeuskysymyksiin liittyviä merkittäviä trendejä.

C3.2 Havaittiinko raportointikauden aikana johonkin keskeiseen ihmisoikeuskysymykseen liittyviä vakavia vaikutuksia? Jos kyllä, millaisia?

Tavoite: Antaa raportointikauden ajalta konkreettista näyttöä siitä, miten ja miksi raportoidut ihmisoikeuskysymykset, ovat keskeisiä. Tämä voi auttaa osoittamaan, että yrityksen prosessit ihmisoikeusvaikutusten tunnistamiseksi toimivat käytännössä.

Fazer kertoo tarkastavansa kaakaoviljelijäohjelmansa Nigeriassa, Norsunluurannikolla ja Ecuadorissa kolmen vuoden välein. Fazerin mukaan vuoden 2024 tulokset ovat linjassa aiempien tarkastusten kanssa. Nigerian osalta tulokset ovat ”yleisesti ottaen myönteisiä, eikä korjaavia toimia tarvita”. Ecuadorissa havaittiin yksi korjaavia toimia edellyttävä vaatimustenvastaisuus. Noudattamatta jättäminen liittyi vakuutusmaksuja koskevaan kollektiiviseen päätöksentekoon. Norsunluurannikolla Fazer kertoo vaatimustenvastaisuuksien vähentyneen aiempiin tarkastuksiin verrattuna, mutta ei kerro lukumääristä. Fazerin mukaan tärkeimmät havaitut ongelmat liittyivät maksujen seurantaan eli siihen miten Fazerin raaka-aineista maksama hinta päättyy tuottajille asti, tuotteiden jäljitettävyyteen sekä puutteisiin viljelijöiden koulutuksessa. Yritys kertoo puuttuvansa vaatimustenvastaisuuksiin korjaussuunnitelmalla, mutta ei kuvaa korjaussuunnitelman toimenpiteitä.¹²⁶

124 Fazer. (2023). Vuosikatsaus 2023. S. 48. <https://www.fazergroup.com/fi/taloustietoa/raportit--esitykset/>

125 Fazer. (2023). Vuosikatsaus 2023. S. 48. <https://www.fazergroup.com/fi/taloustietoa/raportit--esitykset/>

126 Fazer. (n.d.). Tarkastuksen tulokset 2024. Haettu 5.4.2024 osoitteesta <https://www.fazergroup.com/fi/vastuullisuus2/vastuullinen-hankinta/vastuullisesti-hankittua-kaakaota/fazerin-kayttaman-kaakaon-vastuullisuus-on-varmistettu/tarkastukset-ja-auditoinnit/tarkastuksen-tulokset-2024/>

Fazerin mukaan sen toimittajat raportoivat neljännesvuosittain Fazerille lapsityövoimaan liittyvistä tapauksista tai riskeistä¹²⁷. Fazer raportoi vuodelta 2023 yhteensä 33 tunnistettua lapsityövoimatapausta¹²⁸.

C4 Miten yritys sisällyttää keskeisiä ihmisoikeuskysymyksiä koskevat havainnot päätöksentekoprosesseihin ja toimintoihin?

Osiossa tarkastellaan vaikuttaako raportoivan yrityksen ymmärrys keskeisistä ihmisoikeuskysymyksistä siihen miten yritys harjoittaa liiketoimintaansa.

C4.1 Miten ne yrityksen osat, joiden päätökset ja toimet voivat vaikuttaa keskeisten ihmisoikeuskysymysten hallintaan, osallistuvat ratkaisujen löytämiseen ja toteuttamiseen?

Tavoite: Kuvata yrityksen toimia ja edistymistä rakentaa johdonmukainen lähestymistapa keskeisten ihmisoikeuskysymysten ja juurisyiden käsittelyyn kaikilla olennaisilla liiketoiminnan osa-alueilla.

Fazer kertoo, että se on toteuttanut ihmisoikeusvaikutusten arvioinnin ja kaksoisolennaisuusanalyysin, mutta ei anna kokonaiskuvaa sen keskeisistä ihmisoikeuskysymyksistä tai niitä koskevan prosessin kehittämisestä.

C4.2 Mikäli yrityksessä syntyy jännitteitä keskeisiin ihmisoikeuskysymyksiin liittyvien vaikutusten ehkäisyn tai lieventämisen ja muiden liiketoimintatavoitteiden välille, miten näitä jännitteitä käsitellään?

Tavoite: Tarjota joko yleistä tai tapauskohtaista tietoa periaatteista, politiikoista ja prosesseista, jotka ohjaavat ihmisoikeuksien kunnioittamisen ja liiketoimintojen välisiä mahdollisia ristiriitoja.

Fazer ei kuvaa ihmisoikeuksien kunnioittamisen ja liiketoimintojen välisiä ristiriitoja.

C4.3 Mihin toimiin yritys on raportointijakson aikana ryhtynyt estääkseen tai lieventääkseen kuhunkin keskeiseen ihmisoikeuskysymykseen liittyviä mahdollisia vaikutuksia?

Tavoite: Osoittaa konkreettisten esimerkkien avulla, mitä yritys on tehnyt raportointikauden aikana vähentääkseen kuhunkin keskeiseen ihmisoikeuskysymykseen liittyviä kielteisiä vaikutuksia, niiden toistumista tai jatkumista, sekä kertoakseen tuloksista.

127 Fazer. (2023). Vuosikatsaus 2023. S. 50. <https://www.fazergroup.com/fi/taloustietoa/raportit--esitykset/>

128 Fazer. (2023). Seuranta- ja tukitoimenpiteet lapsityövoiman käytön lopettamiseksi (CLMRS-järjestelmä) Fazerin kaakao-ohjelmissa (2023). Haettu 28.5.2024 osoitteesta <https://www.fazergroup.com/fi/vastuullisuus2/vastuullinen-hankinta/vastuullisesti-hankittua-kaakaota/fazerin-kayttaman-kaakaon-vastuullisuus-on-varmistettu/tarkastukset-ja-auditoinnit/seuranta-ja-tukitoimenpiteet-lapsityovoiman-kayton-lopettamiseksi-clmrs-jarjestelma-fazerin-kaakao-ohjelmissa-2023/>

Fazer kertoo tehneensä vuonna 2023 yhteistyötä toimittajien ja kansalaisjärjestöjen kanssa määritelläkseen ”entistä tarkemmin” lähestymistavan riittävään toimeentuloon. Fazerin mukaan ”teeman selventäminen on ratkaisevan tärkeää”, jotta yritys voi laatia järjestelmällisen lähestymistavan ja toimintasuunnitelman.¹²⁹ Fazer ei kerro työn tuloksista.

Fazer ei kerro muista konkreettisista toimista lieventää keskeisiin ihmisoikeuskysymyksiin liittyviä haitallisia vaikutuksia.

C5 Mistä yritys tietää, ovatko sen pyrkimykset käsitellä keskeisiä ihmisoikeuskysymyksiä käytännössä tehokkaita?

Osiassa tarkastellaan miten yritys saa tietoa siitä, onko se onnistunut vähentämään ihmisoikeuksiin kohdistuvia riskejä kunkin keskeisen ihmisoikeuskysymyksen osalta. Tiedon avulla yritys voi jatkuvasti parantaa ponnistelujaan ihmisoikeuksien kunnioittamiseksi.

Fazerin antamien tietojen perusteella on vaikea arvioida ovatko yrityksen pyrkimykset käsitellä keskeisiä ihmisoikeuskysymyksiä tehokkaita.

C5.1 Mitkä yksilöidyt esimerkit raportointikaudelta osoittavat, onko kutakin keskeiseksi identifioitua ihmisoikeuskysymystä hoidettu tehokkaasti?

Tavoite: Antaa konkreettista näyttöä raportointikauden ajalta siitä, miten yrityksen toimet kunkin keskeisen ihmisoikeuskysymyksen osalta ovat edenneet käytännössä. Missä määrin yrityksen politiikat, prosessit ja käytännöt vastaavat tarkoitustaan ja auttavat yritystä kunnioittamaan ihmisoikeuksia.

Fazer ei kerro raportointikaudelta yksilöityjä esimerkkejä, jotka antaisivat näyttöä yrityksen toimien tehokkuudesta sen keskeisten ihmisoikeuskysymysten hoitamisen osalta.

C6 Miten yritys mahdollistaa tehokkaat korjaavat toimenpiteet (remedy), jos sen toimista tai päätöksistä keskeisten ihmisoikeuskysymysten osalta aiheutuu vahinkoa ihmisille?

Osiassa tarkastellaan prosesseja, joita sovelletaan kun yritys on aiheuttanut kielteisen ihmisoikeusvaikutuksen tai myötävaikuttanut kielteisen ihmisoikeusvaikutuksen syntyyn, ja joiden avulla se varmistaa tehokkaat korjaavat toimenpiteet.

¹²⁹ Fazer. (2023). Vuosikatsaus 2023. S. 50. <https://www.fazergroup.com/fi/taloustietoa/raportit--esitykset/>

Fazer raportoi Uumajassa, Ruotsissa vuonna 2023 tapahtuneesta kuolemaan johtaneesta työtapaturmasta¹³⁰, mutta ei kerro korjaavista toimenpiteistä liittyen työturvallisuuteen.

Lapsityövoimatapauksien osalta Fazer kertoo, että korjaussuunnitelmat laaditaan tapauskohtaisesti ja että tyypillisesti suunnitelmaan sisältyy perheiden kouluttaminen lapsityövoiman haitoista ja lasten tukeminen koulussa esimerkiksi auttamalla perheitä saamaan syntymätodistuksia lapsilleen ja lahjoittamalla koulunkäyntiin tarvittavia tarvikkeita, kuten reppuja, vihkoja, kyniä, sekä koulupukuja.¹³¹ Fazer ei kuitenkaan raportoi korjaavista toimenpiteistä tunnistettujen tapauksen osalta.

C6.1 Miten yritys ottaa vastaan keskeisiin ihmisoikeuskysymyksiin liittyviä valituksia tai huolenaiheita?

Tavoite: Kuvata ne viralliset ja epäviralliset keinot, joiden avulla yritys saa tietoa yrityksen sisällä ja ulkopuolella olevilta yksilöiltä, jotka uskovat yrityksen osallisuuden johonkin keskeiseen ihmisoikeuskysymykseen liittyvässä vaikutuksessa.

Fazer ei kerro onko sen valituskanavan¹³² kautta tullut valituksia, kuka valitukset käsittelee ja millaisia toimenpiteitä niistä on seurannut.

C6.2 Miten yritys tietää, että ihmiset kokevat olevansa kykeneviä ja voimaantuneita esittämään valituksia tai huolenaiheita?

Tavoite: Esittää näyttöä siitä, että henkilöt yrityksen sisällä tai sen ulkopuolella kokevat voidensa tuoda omasta näkökulmastaan esiin ihmisoikeuskysymyksiä suoraan yritykselle, jotta se voi puuttua niihin.

Fazer ei kerro millä konkreettisilla toimenpiteillä se rohkaisee ihmisiä, yrityksen sisällä tai sen ulkopuolella, valituskanavan käyttöön. Yritys ei myöskään kerro tilastoja tai muuta anonymisoitua tietoa kanavaan tulleista ilmoituksista tai niistä seuranneista toimenpiteistä.

C6.3 Miten yritys käsittelee valitukset ja arvioi toimien tehokkuutta?

Tavoite: Kuvata toimia joihin yritys ryhtyy käsitelläkseen keskeisiin ihmisoikeuskysymyksiin liittyvät valitukset, sekä prosessin, jonka avulla se päätyy näkemykseen siitä, missä määrin saavutettu lopputulos tarjoaa tehokkaan korjaavan toimenpiteen henkilöille, joiden ihmisoikeuksia on loukattu.

130 Fazer. (2023). Vuosikatsaus 2023. S. 61. <https://www.fazergroup.com/fi/taloustietoa/raportit-esitykset/>

131 Fazer. (2023). Seuranta- ja tukitoimenpiteet lapsityövoiman käytön lopettamiseksi (CLMRS-järjestelmä) Fazerin kaakao-ohjelmissa (2023). Haettu 28.5.2024 osoitteesta <https://www.fazergroup.com/fi/vastuullisuus2/vastuullinen-hankinta/vastuullisesti-hankittua-kaakaota/fazerin-kayttaman-kaakaon-vastuullisuus-on-varmistettu/tarkastukset-ja-auditoinnit/seuranta-ja-tukitoimenpiteet-lapsityovoiman-kayton-lopettamiseksi-clmrs-jarjestelma-fazerin-kaakao-ohjelmissa-2023/>

132 Fazer. (n.d). Whistleblowing service. <https://report.whistleb.com/en/fazer>

Fazer ei kerro miten se käsittelee valitukset tai arvioi toimien tehokkuutta. Kaakaotuotannossa tavattua lapsityövoimaa lukuun ottamatta (ks. C6) Fazer ei kerro korjaaviin toimenpiteisiin liittyvistä prosesseista.

C6.4 Mitä keskeisiin ihmisoikeuskysymyksiin liittyviin valituksiin tai huolenaiheisiin liittyviä trendejä raportointikauden aikana on ollut, ja mitä yritys on oppinut niistä?

Tavoite: Kuvata keskeisiin ihmisoikeuskysymyksiin liittyviin valituksiin tai huolenaiheisiin ja saavutettuihin tuloksiin liittyvää saatua tietoa, ja kertoa millaisia vaikutuksia sillä on ollut yrityksen toimintatapoihin, prosesseihin ja käytäntöihin.

Fazer ei kerro raportointikauden aikaisista valituksiin tai huolenaiheisiin liittyvistä trendeistä tai muutoksista. Yritys ei kerro saaneensa valituksia.

C6.5 Toteuttiko tai mahdollistiko yritys raportointikauden aikana korjaavia toimenpiteitä johonkin keskeiseen ihmisoikeuskysymykseen liittyvien todellisten vaikutusten korjaamiseksi? Ja jos toteutti, mitkä ovat tyypillisiä tai merkittäviä esimerkkejä?

Tavoite: Kuvata yrityksen tarjoamat korjaavat toimenpiteet keskeisten ihmisoikeuskysymysten osalta joko yksittäistapauksissa tai yhteenvetona.

Fazer ei kerro raportointikauden aikaisista korjaavista toimenpiteistä.

4. Yhteenveto

Yritysten velvollisuus kunnioittaa ihmisoikeuksia on määritelty YK:n yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskevissa ohjaavissa periaatteissa. YK-periaatteet edellyttävät yrityksiltä sitoutumista ihmisoikeuksien kunnioittamiseen. Yrityksillä on lisäksi oltava käytössä prosessit, joilla ne kartoittavat arvoketjunsä, tunnistavat ketjuissa olevat ihmisoikeusriskit ja osallisuutensa niihin, sekä ryhtyvät toimenpiteisiin riskien välttämiseksi ja vähentämiseksi. Tätä prosessia kutsutaan huolellisuusvelvoitteeksi. Huolellisuusvelvoitteesta on yritysvastuudirektiivin toimeenpanon myötä tulossa EU-alueella suurille yrityksille myös lakisääteinen velvollisuus.

Tässä raportissa on arvioitu yhden Pohjoismaiden suurimman elintarvikealan yrityksen Fazerin huolellisuusvelvoiteprosessia. Arvioinnissa on käytetty Shift-asiantuntijakeskuksen kehittämää YK-periaatteiden raportointiviitekehystä. Kyseinen, kansainväliseksi standardiksi vakiintunut raportointiviitekehys on johdettu YK-periaatteista. Sen avulla yritykset voivat raportoida ihmisoikeuskysymyksistä ihmisoikeuksien kunnioittamista koskevan vastuunsa mukaisesti, mutta se soveltuu myös yritysten vastuullisuustyön arvioimiseen.

Käytetyssä raportointiviitekehyksessä on kolme osaa. Ensimmäisessä (A-osa) tarkastellaan, miten raportoiva yritys ymmärtää vastuunsa ihmisoikeuksien kunnioittamisesta ja miten se ilmaisee siitä johtuvat odotukset työntekijöilleen, liikekumppaneilleen ja yrityksille tai muille yhteisöille, jotka liittyvät suoraan sen toimintaan, tuotteisiin tai palveluihin. Toisessa (B-osa) käsitellään sitä, miten yritys määrittelee ne keskeiset ihmisoikeuskysymykset, joihin sen toiminnassa ja raportoinnissa keskitytään. Osiossa keskitytään erityisesti niihin ihmisoikeuksiin, joihin yrityksen toiminnalla tai sen liikesuhteilla on potentiaalisesti suurimmat kielteiset vaikutukset. Viimeisessä C-osassa tarkastellaan yrityksen käytännön työtä B-osiossa tunnistettujen keskeisten ihmisoikeuskysymysten parissa.

A-osassa on arvioitu Fazerin ihmisoikeussitoumuksia. Fazer kertoo kunnioittavansa kaikkia ihmisoikeuksia ja tekevänsä liiketoimintaa YK-periaatteiden mukaisesti. Julkisessa raportoinnissaan Fazer ei kerro miten sen ihmisoikeussitoumus tai ihmisoikeuspolitiikka on kehitetty, mutta Finnwatchille Fazer kertoi hyödyntäneensä ulkopuolista asiantuntijaa sitoumuksen teossa. Fazer ei ole kuullut vaikutusten kohteena olevia sidosryhmiä osana sen ihmisoikeussitoumuksen tekoa.

B-osaa koskevassa arviossa selviää, että Fazer ei raportoi julkisesti tunnistamistaan keskeisistä ihmisoikeuskysymyksistä. Finnwatchille Fazer kuitenkin kertoi tunnistaneensa vuonna 2022 toteutetussa ihmisoikeusriskien arvioinnissa keskeisiksi ihmisoikeuskysymyksiin lapsityövoiman hyväksikäytön, pakkotyön, elämiseen riittävän toimeentulon sekä työterveyden ja -turvallisuuden. Fazer ei kuullut vaikutusten kohteena olevia sidosryhmiä osana ihmisoikeusriskien arviointia.

C-osassa tarkastellaan Fazerin tunnistamiin keskeisiin ihmisoikeuskysymyksiin liittyvää käytännön työtä. Fazerilla ei ole selkeitä menettelytapaohjeita sen keskeisiä ihmisoikeuskysymyksiä varten. Sen sijaan yrityksen ihmisoikeustoimet keskittyvät sertifiointien ja auditointien avulla tehtävään valvontaan sekä kokoelmaan hankkeita ja muita toimenpiteitä.

Menettelytapaohjeiden puutteen sekä erilaisiin valvontatoimiin keskittymisen voidaan arvioida haittaavan tehokasta keskeisiin ihmisoikeuskysymyksiin ja niiden juurisyihin puuttumista. Fazer esimerkiksi pyrkii torjumaan lapsityövoiman hyväksikäyttöä valvomalla, ettei viljelyksillä käytetä lapsityövoimaa ja seuraamalla tunnistettuja lapsityötappauksia kaakaotuotannossa. Samaan aikaan se on vasta selvittämässä mikä on sen kaakaotuottajien elämiseen riittävä toimeentulo, vaikka köyhyys on tärkein yksittäinen tekijä lapsityön taustalla. Fazer ei myöskään kuule oikeudenhaltijoita, vaikka oikeudenhaltijoiden kuulemisen avulla yritys pystyisi tehokkaimmin suunnittelemaan ja toteuttamaan ihmisoikeustyötään, juurisyiden tunnistaminen mukaan lukien.

Selkeiden menettelytapaohjeiden puuttuminen vaikeuttaa myös Fazerin ihmisoikeustyön tehokkuuden seurantaa. Fazer ei kerää tai julkaise tietoa, jonka avulla yhtiö tai sidosryhmät voisivat arvioida sen huolellisuusvelvoiteprosessin tehokkuutta keskeisiin ihmisoi-

keuskysymyksiin puuttumisessa. Sääntöjen noudattamatta jättämisen valvontaan perustuvat prosessit ilman systemaattisia juurisyihin ja sidosryhmien kuulemiseen pohjautuvia toimenpidesuunnitelmia eivät siis auta Fazeria huolehtimaan vastuustaan kunnioittaa ihmisoikeuksia.

Kokonaisuutena arvioiden Fazer on sitoutunut kunnioittamaan ihmisoikeuksia ja tunnistanut keskeiset ihmisoikeuskysymyksensä. Sen huolellisuusvelvoitteen mukainen prosessi vaatii kuitenkin edelleen kehittämistä, sillä Fazerilla ei ole toimintaohjeita ja -politiikkoja sen tunnistamiin keskeisiin ihmisoikeuskysymyksiin puuttumiseksi. Tästä johtuen Fazerilla ei ole myöskään systemaattista lähestymistapaa sen keskeisiin ihmisoikeuskysymyksiin ja on vaikeaa arvioida onko yrityksellä käytössä oikeat työkalut. Yritys ei myöskään raportoi ihmisoikeuskysymyksiin liittyvästä työstä ja tuloksista systemaattisesti.

Keskeinen osa huolellisuusvelvoitetta on sidosryhmien kuuleminen, erityisesti vaikutusten kohteena olevien ryhmien osalta. Fazer ei vaikuta aktiivisesti kuulevan oikeudenhaltijoita, eli vaikutusten kohteena olevia ihmisiä, ihmisoikeustyössään. Myös oikeudenhaltijoiden mahdollisuudet olla itse yhteydessä Fazeriin ovat rajalliset, sillä yrityksen arvoketjut ovat pitkälti läpinäkymättömiä. Yritys ei ole julkaissut tietoja tavarantoimittajistaan. Fazer ei myöskään ole kuvannut huolellisuusvelvoiteprosessiin kuuluvia niin sanottuja remedy-prosesseja, joiden avulla haitallisten ihmisoikeusvaikutusten kohteeksi joutuneille ihmisille voitaisiin hyväksyttävällä tavalla tarjota korjaavia ja korvaavia toimenpiteitä.

5. Suositukset

Fazerille

- Fazerin tulee viestiä sen ihmisoikeussitoumuksesta suoraan mahdollisten vaikutusten kohteena oleville yhteisöille.
- Fazerin tulee kehittää erilliset menettelytapaohjeet sen keskeisiksi tunnistamien ihmisoikeuskysymysten hallintaan. Fazerin tulee huomioida menettelytapaohjeissa myös sen ihmisoikeussitoumuksessa mainitsemat haavoittuvat ryhmät; alkuperäiskansat ja haavoittuvat ryhmät, kuten esimerkiksi siirtotyöläiset, naiset, lapset ja vammaiset. Menettelytapaohjeiden toteutumisesta ja sitä kautta keskeisten ihmisoikeuskysymysten hallinnasta tulee raportoida johdonmukaisesti. Sidosryhmien tulee voida muodostaa selkeä käsitys siitä, ovatko yrityksen toimenpiteet ihmisoikeusriskien vähentämiseksi käytännössä tehokkaita.

- On hyvä, että Fazer on lisännyt kaakaon hankintaketjun läpinäkyvyyttä ja tuottajayhteisöissä tehtäviä vastuullisuustoimenpiteitä omilla kaakao-ohjelmillaan. Ohjelmia vaivaa kuitenkin läpinäkyvyyden puute. Yritysten omat ohjelmat eivät voi korvata kolmannen osapuolen suorittamaa riippumatonta valvontaa. Siksi Fazerin tulisi tehdä omaa ohjelmatyötään sertifiointien lisäksi, ei niiden sijasta.
- Fazerin tulee tarjota tukea niille oman arvoketjunsä toimijoille, joilla huolellisuusvelvoiteprosessien käynnistäminen ja kehittäminen on vasta alkutekijöissään.
- Fazerin tulee sisällyttää sidosryhmien merkityksellinen kuuleminen osaksi sen huolellisuusprosessia.
- Fazerin tulee seurata ja raportoida muutoksista yrityksen tunnistamissa keskeisissä ihmisoikeuskysymyksissä.
- Fazerin tulee kehittää sen valituskanavia mahdollisista kielteisistä ihmisoikeusvaikutuksista ja haitallisista ympäristövaikutuksista raportointiin, sekä viestiä niiden kautta saadusta tiedosta ja seuranneista toimenpiteistä. Fazerin tulee erityisesti huolehtia, että sen tunnistamiin keskeisiin ihmisoikeuskysymyksiin liittyvillä oikeudenhaltijoilla on käytössään toimivat valituskanavat. Fazerin tulee aktiivisesti rohkaista ja opastaa oikeudenhaltijoita käyttämään valituskanavia sekä kehittää niitä asianosaisia kuullen. Fazerin tulee myös raportoida siitä mikäli kolmansien osapuolten, kuten esimerkiksi sertifiointijärjestelmien omia tai niiden kriteerien mukaisia valituskanavia hyödynnetään Fazerin ihmisoikeustyössä.
- Kansainväliset yritys vastuustandardit edellyttävät, että jos haitallisia ihmisoikeusvaikutuksia on päässyt tapahtumaan, ne korjataan ja/tai korvataan. Siksi Fazerin tulee liittää huolellisuusvelvoiteprosessiinsa myös korjaavat ja korvaavat toimenpiteet, eli niin sanotut remedy-prosessit, myös muuten kuin sen tunnistamissa kaakaontuotantoon liittyvissä lapsityövoimatapauksissa.

Yrityksille yleisesti

- Yritysten tulee ottaa käyttöön ihmisoikeuksia ja ympäristöä koskeva huolellisuusvelvoiteprosessi, jossa ne kartoittavat arvoketjunsä, tunnistavat ketjuissa olevat riskit ja osallisuutensa niihin, sekä ryhtyvät toimenpiteisiin riskien välttämiseksi ja vähentämiseksi. Olennaisena osana asianmukaista huolellisuutta yritysten tulee varmistaa, että mahdollisten vaikutusten kohteena olevia ryhmiä kuullaan merkityksellisellä tavalla. Käytännön apuna prosessin suunnitteluun ja siitä raportointiin yritykset voivat käyttää esimerkiksi tässä raportissa käytettyä YK-periaatteiden raportointiviitekehystä.

- Kansainväliset yritys vastuustandardit edellyttävät myös, että jos haitallisia ihmisoikeusvaikutuksia on päässyt tapahtumaan, ne korjataan ja/tai korvataan. Siksi yritysten tulee liittää huolellisuusvelvoiteprosessiinsa myös korjaavat ja korvaavat toimenpiteet, eli niin sanotut remedy-prosessit.

Poliittisille päättäjille Suomessa

- Yritysvastuudirektiivin kansallinen toimeenpano tulee käynnistää viipymättä ja Suomen tulee mahdollisuuksien mukaan korjata EU:n yritys vastuudirektiiviin jääneet puutteet kansallisessa lainsäädännössä.
- Yrityksiä tulee tukea ihmisoikeuksia ja ympäristöä koskevien huolellisuusvelvoiteprosessien käyttöönotossa. Yrityksille tarjottavia tukitoimia voivat olla esimerkiksi ohjeistuksen ja neuvonnan tarjoaminen. Neuvontaa tulisi keskittää esimerkiksi OECD-ohjeistojen jalkauttamisesta vastaavaan työ- ja elinkeinoministeriöön varaamalla ministeriölle tähän työhön riittävät resurssit.
- Toimitusketjujen läpinäkyvyyttä on edistettävä paitsi yritys vastuusäätelyn keinoin myös edistämällä tullitietojen yleisöjulkisuutta EU-tasolla.

Finnwatch ry
Malminrinne 1B, 2. krs
00180 Helsinki
info@finnwatch.org
www.finnwatch.org
[@Finnwatch1](https://www.instagram.com/finnwatch1)